

Суштина поетике

КЊИЖЕВНИ ЧАСОПИС

Број 11 Година II Новембар 2014. Излази месечно 7. 11. 2014. год.

Година са Суштином поетике

Све може бити, али једно не може. Не може бити да ће посве и заувјек нестати великих и умних а душевних људи који ће за божју љубав подизати трајне грађевине, да би земља била љепша и човјек на њој живио лакше и боље. Кад би њих нестало, то би значило да ће и божја љубав угаснути и нестати са свијета. То не може бити.

Иво Андрић
(1892 – 1975)

Суштина
поетике
ЧАСОПИС ЗА КЊИЖЕВНОСТ

Глушци

ГОДИНА СА СУШТИНОМ ПОЕТИКЕ

Новембар је месец који не љубим много, али, ето, десило се да сам баш у новембру 2013. године покренуо часопис Суштина поетике. Покретању часописа није претходила никаква унапред припремљена или дуго разматрана идеја. Све је то део игре по интернету и моје знатижеље. Додуше, било би неправедно да не споменем да сам негде у подсвести имао и раније такву идеју, али не сасвим јасну ни мени самоме. Чак сам у једном тренутку то споменуо једном свом другару који се некада бавио издаваштвом. Споменуо сам му онако успут у разговору о поезији и књигама. Није ме охрабрио, напротив, рекао је да је то мукотрпан посао и да треба имати ауторе који ће писати за часопис. Одобрив сам му у потпуности. А онда, прошле године у невољеном новембру, као да ми је неко шапнуо – а што да не пробаш. И пробао сам.

Као да се наместило да су у октобру обележене годишњице Његоша и Црњанског, па ми је то била иницијална каписла и прво сам, у тај још виртуелни часопис, поставио њихове биографије и песме. Е, онда су почеле идеје да долазе. Размишљао сам како из наше књижевности у нетраг одлазе неке, у време мог школовања, битне приче или песме, па сам и њих уврстио. Часопис је почео да добија концепцију. Али још увек је то било далеко, чак и у мојим мислима, од реализације и интернет презентације.

Баш тих дана ми се јавио један песник, уредник једног књижевног часописа, са жељом да му поставим песме на сајт који уређујем. Сетих се да сам у тај часопис својевремено слао песме, али никад нисам сазнао да ли су и објављене. Прећутао сам то и

поставио му песме, а он ми онда рече да пошаљем нешто за тај часопис. Помислих, колико ли има људи који добро пишу, а немају где да објаве. Е, тад сам рекао – направићу часопис. И направио сам Суштину поетике! Закупио домен, регистровао као електронски часопис у НБС, и 23. новембра 2013. године обелоданио први број на јавним мрежама.

Није било лако. У почетку сам једва скупљао довољно радова за објављивање, али временом је часопис доспевао до читалаца и аутора који су желели да своје песме, есеје, приче објаве и сад је Суштина поетике веома разноврстан, и по мом скромном мишљењу, квалитетан часопис.

Питаће се неко како да је прошла година, а излази једанаести број! Првобитно сам замислио да часопис излази тромесечно, а онда схватио да је то дуг период за електронски часопис и прешао на месечно објављивање. И да не буде како умишљено тврдим да је Суштина поетике часопис без мане, рећи ћу они народну, мало прилагођену, нити има дрвета без грана ни часописа без мана. Знам то, али сарадници и ја се трудимо да мане сведемо и спустимо на најнижу грану. Уосталом, зато сам и направио тзв. Књигу утисака где можете писати своје примедбе и сугестије.

Да закључим, Суштина поетике, случајни часопис, траје годину дана и зато желим да се захвалим свим сарадницима, свима који су слали квалитетне радове, а наравно, и свима вама који читате овај часопис.

Уредник
Анђелко Заблаћански

КРУГ ЉУБАВИ

знам унапријед исход ове битке
мјесечина се стеже у омчу око грла
круг љубави
круг таме
букнуће у пожар вјечан
угљевља нема потом
само ће букнути ватра под трепавицама срца

обала је нестварна међа између нас и воде
свијест о логици и законима теже
гњила ријечи на језику
сушта и свевишња
не могу да те прозборим а јеси спасоносна

залуд се присјећам молитве
бесједа пророчанских
на стару рану привјенчавам млади калем
о сви су исходи исти сва врата маглена

~ Даринка Јеврић ~

РЕФРЕН

Сневај да увидиш да пролазни снови
Још најближе стоје постојаној срећи;
Да не питаш никад - зашто јади ови,
А не који други, а не који трећи.

Љуби, љуби силно, увек истоветан;
У љубави само можеш јасно знати,
Како мало треба да се буде сретан
И сто пута мање да се вечно пати.

И умри да спасеш веровање чисто,
Да си кадгод стао пред истином голом;
И да у животу ниси једно исто -
Једном звао срећом, а други пут болом.

~ Јован Дучић ~

ПЕСНИЧКЕ ЛЕГЕНДЕ - ЧОВЕК О КОМЕ СЕ ПРИЧА

Милоје Дончић

Милоје Дончић, рођен је 27. априла 1963. године у Бичи, у Метохији.

Објавио је књиге песама: Трошна катедра, Зобница, Буквар расула Глодар над хумком, Црвљи расад, Копљаница, Звездослеп, Божурица (антологија косметске поезије XX века), Смеходром, Смрти у сватове.

Његова збирка песама Зобница преведена је на француски, бугарски и шпански језик. Награђена је пет пута у иностранству.

Књижевне награде: Златно перо Драгише Васића, 1997. године (Гетсбург), Гијом Аполинер, 1998. године (Париз), Звезда Федерика Гарсије Лорке, 1999. године (Севиља), Параиба, 2000. године (Рио Де Женеиро), Балкански луч, 2000. године (Габрово, Бугарска), Кондир Косавске девојке, 2008. године (Грачаница), Лазар Вучковић, 2008. године (Грачаница), Булка, 2010. године (за поезију за децу, Црвенка), Григорије Божовић, 2010. године (награда Друштва писаца Косова и Метохије), Милан Ракић, 2012, УКС.

Последњих недеља доспео је у жижу јавности (више него кад је добијао награде по иностранству) првим томом своје необичне, али документоване и доказане антологије плагијата у поезије бивше СФРЈ, Ресавски венац.

ДРАИНАЦ

За вратом ти мрачне службе, крпељи и црви
Кроз жиг гробни црни се Топлица
То је зато што си по своду звезданом ударао први.
У кавезу истом пева птица у оку убица.

На хоризонту амеба у црном луку спој
Школско звоно, перница, академски дечасти
Фосфорне шуме, празна барка, пиштаљка и строј
Картонска грађевина, крик и посмртни остаци.

У кутији празној туку се одела
Наспрам свих опела, гори твоја глава
Кроз ледени месец гледају се твоја чела
Један звук си за вечне тонове, Галаксија спава.

ПОМЕН ЖИВИМА СА МЕМОРИЈАЛНЕ ПЛОЧЕ У СРЕБРЕНИЦИ

Мехо Катал са мермерне табле шедрваном шета
Сишао је са свих потерница, око врата ланци
помрчине
На платном је списку оба ентитета
По чаршији возају га дипломатске лимузине

Поређане слике, испод трака жучни момци
Од ковчега празних закрчене стазе
Преко списка сопствене ценазе смотру врше Јукини
питомци
У бунилу унакрсно са плоче силазе

Набреклог бројача што слику окреће
Поборника жеге, вртећу антену
Погурени Манфред гурнуо Жерара да допуни вреће

На бланко платоу да промени смену

У Вакуфу префарбани Заим ципеле поправља
Двоимени Рафо по Мостару разноси сомуне
У Малмеу III-1 трговачке без Цвете и Здравка матуру
прославља
Бели подрум код Абида, дошо Рецо по рачуне

Розе шешир танка мрежа преко лица
Број двоцифрен профил цео урезан је на плочини
Носић прђаст тамне се оквири црноока Рабијица
Власник плесне школе у Атини

А шепави Зијо што му коса израста из чела
Бележницу носи, дотура менице
По програму МЕНСЕ још пумпа одела
Шупље хумке око Какња и Зенице

На Миљацки захефтани матичари вриште
Рамо Зилкић, дрхте ноге, цвокћу зуби позлаћене
жице
У биртији црну кахву пије рахатлука иште
Узаврео бесан цепа посмртнице

Сви на плочи празне меморије, сви на зиду нове
историје

ЖУТА КУЋА У ТРОПОЈИ

У Тропоји кућа жута
Грозне избе, ланци и ченгеле
Леден кофер, црни осмех покрај пута
Зелен мантил, млад Менгеле.

Лампа стона, светли ребро, врх плафона

Једни зјапе покрај урне
А Свевишњи, кроз креч кобни лупу носи
Друге шкриње чека, слепа звезда, два отета века.

Рида огрлица око врата
Нанизане очи и зубићи скачу
Осећају задах браде свог целата
Тако сами, пробушени, тамна брда жваћу.

Бубрег Саве шумара
Сад можда негде на јаhti у Пацифику
Заробљен у утроби незнаној одмара.
Сад је можда поштарева глава
Билијарска кугла, у првом песку иза угла.

Сад је можда на некој чуки скелет геометра
Орлова сивих мамац
Вечни пркос и код гробног ветра
Пукотина Млечног пута, планетарни самац.

У празноме сефу влажне очи Светог Петра
Ни по сунцу ни по сату не мери се више време
Преграде дубоке и хладне, на цени је Србска јетра
Свет одзвања, амбис еха, у орбити распарено племе.

ПРОГОНСТВО ЕПИСКОПА ЈУЖНОГ

Ухода грегоријански смотру врши на страшној црти
Са седмог брежуљка бацачи диска
Усамљену јабуку гађају што се изнад Архангела врти
Отирачи, отворене ризе, стрелци са тајног списка

Послушни огртачи са брадама у воску
На доручку ноћном из подрумске језе змијски жалац
лижу

Цесар дворски испод левка Јудинога држи своју
пљоску
Преко зида тамног бели барјак Ришелјеи дижу

Лук апсидни звук бургије календар исправља
Звоник пао врх Љевишке испод ниских трава
Књиговођа безбојнога чела Библију преправља
Из понора страве Свевишњи архиву спасава

Хиљаде штапова распуклим се друмом креће
Можете му отети сандале и бројаницу
Мртви ће живима палити свеће
Из монашких шума слушаћете посланицу

УЈЕВИЋЕВ ПОНОЋНИ УРАНАК

На столу свећњак и глава Тина
Бундом покривена звезда без сјаја
Сијало је блато, облак и прашина
Сунце на црти завичаја
Низ Саву домовина, покретна имовина
Престоница мамац, оловна висина.
У писарници поглавника клечећа мухара
Глембајеви, цилиндар, блатњави опанак
Хималајским врховима, преко писоара
За Банске дворе завршен је Ујевеићев поноћни уранак.

ЧЕТИРИ ПЕСМЕ

Вера Коропкин Ратковац

ДАВНА СЛИКА

Из дубине ума испливала слика
покривена слојем заборавне сјете,
кô далеки јаук без страха и крика
у прабини сједи босонога д'јете.

Урезано негдје у сјећању оста,
а ожиљак пече као ватра жива
и баш кад помислим да је било доста
болна успомена поново исплива.

Чије ли је д'јете, напуштено, само,
са пола јабуке прљаве и жуте?
Зар у срцу нема ничег да му дамо,
а и усне само још у грчу ћуте?

Порасло је д'јете, одвели га пути,
још прабине има, вјетар је таласа.
Дио мога ума с разлогом се љути
и прикрива слику, не дајући гласа.

ТИХИ ДОМ

Кад год дођем и зјене утопим
у црн камен на узглављу твоје,
с тишином се твога дома стопим
и дам мелем срцу рањеноме.
У тишини душа боли блажи
док се клањам твојој, брате, сјени,
јер још подсв'јест одговоре тражи,
па ти дођем - ти не можеш мени.

Док сам с тобом, све око нас шути,
тишина је, опипат' се може,
тек нанесе вјетар листак жути

који дахом дотакну се коже
и прошапта - Олуја се спрема,
не брини се, овдје патње нема.

ПРЕД СТРЕЉАЧКИМ ВОДОМ

Ево ме, издана, пред стељачким водом,
судије, целати - све у једном лику,
узалуд се кунем животом и родом.
Има ли спасења негдје на видику?

Кд да сам у Хагу гр'јехе ми збрајају,
не желе да чују р'јечи које зборим.
Само ситне душе желе у очају
у највећој патњи да сама изгорим.

Ишла сам лагано свих ових година
гледајући исто посљедњу и прву.
Ни слутила нисам - проклета силина
за трен све уништи кд најмању мрву.

Свима ће нам доћи онај трен истине
да вага живота на тас гр'јехе стави.
Тада биће залуд гледат' са висине
кад се душа Петру Светоме представи.

МАГЛА

Успавано јутро магла загрлила
док са лишћа капа роса као суза,
а ја се још снена питам гдје сам била
и што је на мени јутрос црна блуза.

Да л' жалим за љетом што ме тек дотакло,
у брзом пролазу, једном зраком сунца,
а много је дана кроз маглу промакло
док крпим шавове којим живот пуца.

Разбиће се магла, прогледаће око
кад осване ведар и пун свјетла дан
и радост ће летјет' крилима високо
кад иза остане сив, маглени сан.

Вера Коропкин Ратковац је рођена у Бањалуци 1959. године и тамо завршила средњу школу. 1980. године се удала у Дервенту гдје и данас живи. Пише пјесме, како каже, за своју душу још од ђачких дана. Има објављену збирку пјесама Кап росе на длану, припремљену другу Ми у вјечности – вјечност у нама и материјала за још бар двије. Пјесме су јој објављивљне у зборницима Гарави сокак, Ноћ боема, Завјештања и Видовданске бесједе. За своје пјесме је добијала награде и похвале у РС, а октобра ове године и награду у Куманову.

МАЛО САТИРЕ

Афоризми

НИКОЛА ЧД ПЕШИЋ

Да је лепота толико битна, Бог не би узимао само душу!

Жена воли да гура руку у мој поцепани џеп, тражи ђавола!

Живот је попут писаног састава, таман га разрадиш, дође време за закључак!

Ако не можете децу да изведете на прави пут, не изводите их ни на улицу!

Братство и јединство смо ковали на хладно, без ватре. Зато је и морало – да пукне!

Будемо ли се учланили, НАТО обећава да ће заборавити да нас је икада бомбардовао!

Много зна ко зна живети – у Србији!

Обећао сам жени боље сутра, данас нисам успео!

Ослободивши злочинце одговорности за геноцид, суд га је починио!

Плагијат не признајем, и мени исте глупости често падају на памет!

Са њом сам имао озбиљне намере, све док није пристала!

Свака власт обећава бољу будућност, и испуни
обећање чим оде с власти!

Србија се сагињала није, зато и не може да се
усправи !

То што Срби много псују, да су луд народ мисле
само – збуњени !

Читајући неке афоризме, дође ми да и ја поједем
једно !

☒

ВОЈИН ТРИВУНОВИЋ

ДАЛЕКО ЈЕ ПРЕДАЛЕКО

Остајте овдје. Тамо далеко је предалеко.

СКРЕНУЛИ НА ПУТ

Нисмо скренули са свог пута.
Наш пут још није „изграђен“.

КРВ ДОБРОВОЉАЧКА

Пију нам крв,
иако смо добровољни даваоци.

РАЈ НИЈЕ ЗА СВАКОГ

Нама су обећали рај.
Повјеровасмо им, јер они већ живе боговски.

КРУЖЕЊЕ У ТОКУ

Увео нас је у кружни ток.
Обећали смо да нећемо скренути са
Његовог пута.

ПОДОБНО СНАЛАЖЕЊЕ

Мало гдје у свијету је као код нас.
Изаберемо подобне, рачунајући да ће се способни
сами снаћи.

ПРАЊЕ ОБРАЗА

Таман да (с)перу образ.
Али, неко им заврну воду.

ДАЈ ШТА ДАШ

Он је био рђа(в).
А ми смо се на све хватали.

ПАМЕТНА ФОРА

Увијек нас узму на неку фору.
Никад (на) памет.

КО ЗНА ЗНА

Баш смо далековиди, нађосмо слијепог вођу.

ДАЛЕКО ИМ КОСОВО

Сви (за)обилазе Косово „из далека“.
Далеко им.

РАЈСКИ ПОВРАТАК

Бију рају гдје год стигну.
Да ли је батина изашла из раја, да нас врати назад?

ЗИД

Вођа је прави мајстор. Себе је уградио, а нас је
зазидао.

ИДЕМО ДОЉЕ

Пробили смо лед. Идемо доље!

РАНЕ И ПЕЛЕНЕ

Скинули смо завоје,
но, ране су нам још у пеленама.

Једна песма

ТВИТЕРАШ
(Октобар 2014)

Немој да будеш толико строг
што мораш да знаш са киме имаш дијалог,
никада те неће оставити самог,
ко око тебе обруч стеже,
важно да си део виртуелне мреже.

Усред овог електронског глиба
бирај хоћеш ли бити паук или риба.
Буди добар, само се кези,
данас је свако са сваким на вези.

Са ђаволом немој шегу да тераш
и он је постао твитераш.
Све види, све чује,
нове подвале ти лајкује.
Ако хоћеш да се помолиш Богу,
само се региструј, буди активан на блогу.

Александар Кнежевић

_____ сатитра _____

ТЕАТАР И КЊИЖЕВНОСТ

Пише: Сања Живковић

Театар (грч. Theatron-гледати) је због своје сложености веома тешко дефинисати. Пољски аутор Ковзан је у дошао до закључка да је то сложена уметност, која у себи садржи елементе свих, то јест књижевности, музике, сликарства, скулптуре и архитектуре, те уметност глуме, која представља специфичну карактеристику позоришта. [1]

Из поменутог се изводи закључак да је позоришни комад немогуће извести уколико му недостаје било који од поменутих елемената. Међутим, сваки од њих се може остварити самостално и то без утицаја позоришта. Многима, је нарочито занимљив суоднос театра и књижевног дела. О овом питању расправљаће и Владан Десница у свом делу Прољећа Ивана Галеба. Он ће изнети оштру негативну критику на рачун позоришта, наговештавајући да позориште одузима поезији истинску лепоту, насупрот лажне и унапред сервиране. Тиме се, заправо, нарушава својеврстан доживљај самог читаоца. Наиме, док читамо једно дело, у нашој свести се јавља формирана слика сваког јунака, ситуације, места. Све оно што се прикаже у датом комаду прети да - или уништи нашу илузију, а самим тим и представу дату у књижевном делу, или нам у потпуности одговори и потврди наше мишљење.

Свако време, од настанка позоришта па до данас, тежило је да одговори захтевима публике, док књижевно дело има слободнији карактер. Писац ствара оно што искрено осећа, без цензуре, стида и

жеље да се додвори. Међутим, редитељ мора бити упућен у то шта публика воли, шта се сме приказати а шта не, и колика му је могућност манипулације. Као што потврђује више примера, многи књижевници били су одбацивани за живота од публике, док се са представама то ређе догађало.

Анализирајући Хамлета, као Шекспирово дело и као позоришни комад у извођењу Слободана Бештића (Хамлет), Иване Јовановић (Офелија), Добриле Стојнић (Гертруда) и Игора Ђорђевића (Клаудије), покушаћу да прикажем суоднос театра и књижевног дела.

Већ скоро 400 година људи на позорници гледају Хамлета, тумаче га и изричу одређене судове. Сваки тумач, полазећи од свог времена и идеологије у њему, схватања живота, човека и људских вредности, излагао је сопствена запажања. Управо због тога, данас постоји огроман број књига и студија које се баве проблемом хамлетовштине.

Читајући Хамлета, у складу са сопственим искуством, знањем, стремљењима, свако од нас формира визуелни лик овог јунака. Описи јунака највише ће одговарати нашим урођеним представама о добрим и лошим, моралним и неморалним, лепим и ружним људима. Многи од нас ће позитивним јунацима, подарити блаже и ведрије црте лица, док ће они други у нашој свести бити оличење најтамнијих људских особина. Оног тренутка када на сцену ступи одређени глумац, наша визија се или руши или употпуњује. Оно што се не разликује у оригиналном делу и позоришном комаду јесу физичка одређења ликова, на пример, сам Хамлет је принц Данске, син покојног и синовац тадашњег краља. Такође,

идентична је и сама срж радње, као и односи међу ликовима. Све остало подређено је месту, времену и глуми.

Слободан Бештић је Хамлету дао смеђу косу, лепоту, складан физикас, мисаоност, помало чудноват став, продоран поглед и невероватну супериорност, што се у потпуности поклопило са мојом личном представом Хамлета. Међутим, било је и другачијих представа о овом краљевићу. Неки су га замишљали тотално другачије, сходно сопственим критеријумима животних вредности. На формирање истих, несумњиво утичу одређени друштвени и психолошки услови. Наравно, ту не смео занемарити ни оне који нису имали додира са оригиналним делом, па су се морали задовољити оним што им је понуђено представом. Уколико бисмо искључили читање Шекспировог дела, у нашој свести би после одгледаног комада, остала искључиво Хамлетова вештина и доминантност, док би се, рецимо, Клаудијева лукавост, Гертрудина издаја и Офелијина пропаст бациле у други план, управо због извесне несналаживости и неуверљивости појединих глумаца.

Оно што је, свакако, веома битно у позоришном извођењу по тексту једног књижевног дела јесте и однос прошлост-садашњост, то јест време у ком дело настаје и у ком се јавно изводи. Наиме, овде је реч о ренесансном делу које се изводи у 21. веку, ери технологије. Са тим у вези је и избор костима, али и уређење сцене. Наиме, док ми замишљамо принца Данске у раскошном оделу (зеница дворанина, мач војника, беседа учењака, цвет и нада државе лепе; узор пристојноси, укусне ношње одраз, предмет пажње за све што очи имају...[2]), он се појављује у

сасвим обичном, црном, када ова боја има доминантну улогу. Пре него што из Бештића проговори Хамлет, учачамо да је реч о трагичном јунаку, што се из књиге пре поступног читања, свакако не би могло наслутити.

Офелија, која, иако је ћерка краљевог саветника Полонија, треба да буде обучена у рухо сходно данском двору и 16. веку, у представи је приказана као балерина, остареле и прљаве одеће, која своју суптилност и трагедију више испољава покретима, него речима, где се Шекспир потпуно губи као творац једног лика. Међутим, ту се не губи само он, већ и сам лик, који постаје мање важан. Заправо, у једном тренутку нам више личи на, грубо речено, рекламни блок, него на некога ко има веома важан утицај на даље догађање.

Клаудије, у књизи средовечан човек, у представи је јако млад. Као господар земље, спроводи своју власт тако што људе нагони на забаву и потрошњу, што је веома блиско савременом начину живота људи у Европи. Веома је интересантан и физички контраст Клаудија и Духа његовог преминулог брата. Наиме, Дух - парадоксално крупан, стасит - представља свевремени прототип јаке, праведне и строге власти, за разлику од Клаудија, мршаваог и ниског, који је прототип, лукавог, лицемерног и грамзивог човека. Тиме, се доказује доследност у приказивању појединих типова људи, чији се прототипови у односу на време не мењају.

Оно што је већини гледалаца скренуло нарочиту пажњу јесте појава младог Фортинбраса на самом крају драме. Наиме, на попришту трагичног исхода,

ступиће седмогодишњи дечак обучен у костим анђела. Овим поступком се мења улога овог краљевића у односу на оригинално дело. Он овде није само пуки освајач, већ мирносац, онај који без обзира на трагичност исхода улива веру и наду у бољу будућност. Тиме се сада акценат ставља на публику, која не сме отићи депресивна својим кућама, како би се то можда догодило након ишчитавања последње странице књиге.

Однос Офелије и Хамлета, такође је бачен у засенак у представи, чиме је аутоматски ампутиран важан сегмент Шекспировог дела. Наиме, њихови сусрети углавном су успутни, додири случајни, а дијалози сведени на минимум.

Представа нам извесне ствари сугерише одмах, док писац то чини сасвим поступно кроз дијалоге и монологе. Гледајући и пратећи мимику и гестикулацију глумаца, концентрисани смо више на то неголи на сам текст. Управо због тога је и одлучено да се чувено Хамлетовско бити или не бити изведе провлачењем кроз потрошачку корпу. Неуким и довољно незаинтересованим гледаоцима, тај чин би могао изгледати као исмевање самог монолога, иако то уистину није тако. Слободан Бештић, га изводи крајње озбиљно покрећући основна питања људске егзистенције: треба ли се убити или не? Шта ће се десити након смрти? Да ли ће отићи у гори свет? Да ли ће престати бол живота или ће се он претворити у нешто још горе? Разрешење проблема лежи у чињеници да човек мора прихватити драму, бол живота. Како ћемо живети са тим, питање је процеса сазревања. Наиме, циљ поменуте корпе, био је да се пажња скрене са до тада најупечатљивијег момента у великом броју извођења (узимање лобање од стране

Хамлета и указивање на суровост живота), на монолог који је заправо и централно место како књиге тако и комада. Овим ефектом указује се на свевременост једног проблема, а то је човекова непрестана дилема и борба - како поступити у пресудним моментима. Дакле, гледалац се из доба ренесансе - књижевног времена, враћа у своју епоху и доба савремене проблематике.

Такође, Хамлет се на почетку појављује из потпуног мрака, изолован, на уздигнутој скели, што одговара Шекспировој тежњи да покаже његову индивидуалност. Прелазећи веома лако са скеле на скелу, ходајући и пузећи по танким цевима, Хамлет лебди по невидљивом простору сопственог ума. Такође, Клаудије је све време на уздигнутој плочи-трону, што указује на његов владарски статус. Тек у последњем чину режисер га комада, као и остале ликове, и спушта на тло. Тиме се сугерише на даљи ток радње и скору трагедију у којој ће се сви, без обзира на статус, изједначити. Офелијино лудило дочараће неконтролисани покрети, и плач Иване Јовановић. Не чуди ни константна Бештићева ноншалантност, ни симболично седење крај мајчаних ногу, обзиром да то потврђује у књизи одглумљено Хамлетово лудило.

Оно што књижевно дело нема, јесу и музички и други акустички ефекти. Није чудо што нас на почетку представе конферансје обавештава на енглеском, дакле језику којим је и сам Шекспир писао, о ком делу је реч. Такође, музика, техно-денс звук који прати комад, у потпуности одговара оном који је данас популаран међу, пре свега, омладином, како у Енглеској тако и код нас. Са тим у вези је и кореографија глумаца, који представљају дворане.

Наиме, Елсинор, уместо балске дворане, поприма облик савременог плесног подијума. Мишоловка - представа у представи, приказана је као прави музички перформанс. У појединим тренуцима, постоји отворена могућност да неупућени гледаоци буду толико занесени плесом играча, да не схвате поенту Мишоловке и њен значај по даљи ток драме. Другим речима, онај ко дело није прочитао, овај чин може схватити као неку дворску игру, коју је режисер убацио да разбије монотонију, а не као Хамлетов чин да алузијом нагони стрица на признање.

Место радње, које замишљамо док читамо, веома се разликује од онога што видимо на сцени. Разлог томе јесте да се акценат стави на реч и глуму. Ако би нам сцена изгледала потпуно одговарајуће раскошима којима један двор обилује, били бисмо исувише засењени њиме, и оно што чујемо не би имало никаквог афекта. Затамњен, готово празан простор хладне металне конструкције, који подсећа на затвор или мишоловку, показује нам битност делања самих ликова. У том тренутку, глумци добијају веома важан задатак, да свој лик изнесу до краја, уверљиво. Овде је од великог значаја и карактер самих глумаца. Шекспир је ликове различитих карактера приказао вођен јединственим погледом и сопственом интуицијом. Међутим, пред нама се отвара дијапазон различитих људи, који оживљавају различите карактере.

Као што смо и нагостили, у сваком позоришном комаду врши се селекција оних сцена које ће се изводити. Са тим у вези је и одстрањивање појединих делова текста, чиме књижевно дело доживљава велики губитак. Тако смо дошли до ситуације да се у потпуности занемарује породични

однос у Полонијевој породици, што ће утицати на формирање важних ликова какви су Лаерт и Офелија, затим не даје се ни детаљан опис пријатељства Хамлета и Хорација, занемарен је читав четври чин, а будале које копају на гробљу дате су само звуковним обраћањем. Ово нас опет доводи до тога да би онај, ко је искључиво гледалац а не и читалац Хамлета, могао рећи да је ово драма која говори искључиво о освети, без великих осврта на пријатељство и љубав двоје младих.

Поред избацивања појединих делова, вредност књижевног дела може се умањити бројним изменама у самом тексту. Обзиром да су Шекпирова дела писана на изворном енглеском језику, превод ће у знатној мери утицати на квалитет текста. Другим речима, уколико сценариста располаже лошијим преводом, нормално је и да ће квалитет изведеног дела бити далеко мањи од оног чији текст у највећој мери одговара изворном. Промене у тексту могу проузроковати глумци у тренутку извођења, услед заборављања одређених речи и израза. То умногоме може пореметити неке битне чињенице, које је писац хтео да истакне. Пример за то налазимо у тренутку када Офелија у лудилу дарује цвећем краља, краљицу и Хорација. Наиме, она је симболично свакоме наменила одређену биљку, према заслуги и доминантној карактерној особини (мирођију - симбол ласкања, краљу; рутвицу - симбол туге и кајања, краљици; красуљак - симбол притворности и претварања, Хорацију). У случају да је у тренутку извођења било коју од наведених биљака заменила другом, симболика би се изгубила, а самим тим и један део Шекспирове мисли. Дакле, одређеним поступцима сужава се хоризонт свести гледалаца, али се умањује и сама вредност дела.

Из досадашње анализе се може закључити да позориште у извесној мери заиста одузима гледаоцу могућност уметничког индивидуалног доживљаја. Међутим, веома је важно напоменути да се то не може догодити сваком гледаоцу, већ само оном који је дошао да гледа оно што претходно није прочитао. О једном књижевном делу не може се критички судити на основу позоришне представе, али се представи може судити на основу дела. Књижевно дело је оригинална творевина једног генија, а судећи по Платоновој теорији Идеја, (ако је уметничко дело сенка сенке) онда је позоришни комад сенка умножене сенке.

[1] Види одредницу Позориште у: Речник књижевних термина/главни и одговорни уредник Драгиша Живковић. - 2. допуњено издање- Београд: Нолит, 1992, стр. 634.

[2] Виљем Шекспир, ХАМЛЕТ, Прво издање, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1996, стр .81.

ПРЕПЕВАНА ПОЕЗИЈА

Емили Дикинсон
С енглеског препевао Предраг Гвозденовић

ЈА САМ НИКО! КО СИ ТИ

Ја сам нико! Ко си ти?
Да л' и ти нико ниси?
Онда би то био пар од нас,
Ал' не реци, објавиће, знаш!

Како је досадно бити неко!
Као жаба, тако јавно,
Понављати своје име дан цели
Одушевљеној мочвари!

I'M NOBODY! WHO ARE YOU

I'm nobody! Who are you?
Are you nobody, too?
Then there's a pair of us -- don't tell!
They'd advertise, you know!

How dreary to be somebody!
How public, like a frog
To tell one's name the livelong day
To an admiring bog!

**

HOPE IS THE THING WITH FEATHERS

Hope is the thing with feathers
That perches in the soul,
And sings the tune without the words
And never stops at all,

And sweetest in the gale is heard;
And sore must be the storm
That could abash the little bird
That kept so many warm.

I've heard it in the chilliest land,
And on the strangest sea;
Yet, never, in extremity,
It asked a crumb of me.

НАДА ЈЕ СТВОРЕЊЕ ПЕРНАТО

Нада је створење пернато
Што у душу слеће право,
И песму без речи пева
И не стаје с њом ни за мало,

И јак ветар кад је, најдража је.
А боли – мора да су олује
Што птицу ту могу да збуне,
Њу, која грејаше многе...

Чух је у крајевима студеним,
И по морима далеким, страним;
Ал', никад, у том обиму
Као кад мрву тражише моју.

**

I FELT A FUNERAL, IN MY BRAIN

I felt a Funeral, in my Brain,
And Mourners to and fro
Kept treading – treading – till it seemed
That Sense was breaking through –

And when they all were seated,
A Service, like a Drum –
Kept beating – beating – till I thought
My Mind was going numb –

And then I heard them lift a Box
And creak across my Soul
With those same Boots of Lead, again,
Then Space – began to toll,

As all the Heavens were a Bell,
And Being, but an Ear,
And I, and Silence, some strange Race
Wrecked, solitary, here –

And then a Plank in Reason, broke,
And I dropped down, and down –
And hit a World, at every plunge,
And Finished knowing – then –

ОСЕТИХ САХРАНУ ...

Осетих сахрану у мозгу, једну,
И ожалошћене, све по реду,
Како ступају, газе, газе
Докле осећај... кб да проби даље.

Кад поседаше, служба поче.
Ко да у бубањ удараше, мним,
Прво лагано, па све јаче;
Ум да утрне сасвим.

Онда чух да дижу ковчег
И, дуж душе, шкрипу оних
Истих оловних чизми.
Тад простор поче да звони.

Ко сва Небеса да су звоно,
А све на свету – ухо само,
А ја, и тишина, чудно биће
Самотно и насукано.

Тад у разуму даска пуче.
Пропадох, урони беху ми пад,
И сваки згоди један свет,
И заврших са знањем тад.

**

OUR LIVES ARE SWISS

Our lives are Swiss, -
So still, so cool,
Till, some odd afternoon,
The Alps neglect their curtains,
And we look farther on.

Italy stands the other side,
While, like a guard between,
The solemn Alps,
The siren Alps,
Forever intervene!

НАШ ЈЕ ЖИВОТ – ШВАЈЦАРСКА

Наш је живот – Швајцарска,
Тако миран, хладан,
Све док једног дана,
Алпи не занемаре сакривала,
И поглед пукне пред нама.

Италија је на другој страни,
Док, као чувар између,
Узвишени Алпи,
Стражарни Алпи,
Вечито интервенишу!

**

I NEVER SAW A MOOR

I never saw a moor,
I never saw the sea;
Yet know I how the heather looks,
And what a wave must be.

I never spoke with God,
Nor visited in heaven;
Yet certain am I of the spot
As if the chart were given.

НИКАД НЕ ВИДЕХ ...

Никад не видех море,
Ни дивљину у даљини;

Ипак знам чему вресак личи,
И какав талас мора бити.

Никад с Богом не зборих,
Нит' походих небеса до сада;
Ипак сигурна сам у њих
Као карта њихова да ми је дата.

КАКО СЕ КАЖЕ

Приредила: Јелена Глишић

*За једанаести број часописа Суштина
поетике, уз одобрење проф. Милорада
Телебака, одабрали смо један чланак из
његове књиге Како се каже.*

ЖЕЊЕНЕ ЖЕНЕ

- Радује ме да још увијек пишете чланке о језику у којима има много тога за научити – вели ми, у једном сустрету, господин који рече да чита моје чланке у новинама.

- Можда читате, али нисте научили да се не каже „радује ме да још увијек пишете“ него: радујем се што још пишете, нити се каже „има много тога за научити“ него: има много шта да се научи! – одбрусих.

- Али, знате...

- Нема ту „али“! – прекидох га.

- Дозволите само пар ријечи...

- „Пар ријечи“! Значи – двије ријечи. Баш ме занима јесу ли те ријечи лијеве или десне, мушке или женске! – постадох заједљив.

- Не разумијем вас.

- Наравно да не разумијете, јер не знате!

Асутријска администрација се одавде повукла прије више од 90 година, а ми и данас говоримо по њемачком калупу. Чудно је да већ нисмо њихово заборавили, кад већ нисмо своје научили! Код нас се и данас кува на „шпорету“, пече у „рерни“, тражи „фришак“ хљеб, једу „филоване“ паприке; мушкарци

за „шанком“ пију пиво из „кригла“ све док „келнер“ не најави „фајронт“, а наше жене суше „веш“ на „штрику“...

Наше бекрије би се грдно наљутиле да их неко назове пијаницама. (Шта би тек било да их назовете каквим четвороношцем!) А нема дана да их неко не „назове телефоном“, а они се због тог не љуте. Штавише, често и замоле да их назовете телефоном. Не љуте се јер не знају да је то буквалан превод њемачке ријечи anrufen. Не знају, такође, да у српском језику назвати значи именовати, дати коме какво име, надимак. Не знају да ми имамо, њему обликом сличан, глагол позвати и да треба рећи: позови ме телефоном или, краће, телефонирај ми.

А кад смо већ код телефона и телефонирања, да кажем и ово. Многи мисле да је неправилно рећи: „Ко је на телефону?“, јер – забога – откуд човјек на телефону?! Шта ће горе? Ипак, треба знати да је језичка логика каткад другачија од животне логике. Наиме, смисао питања није: ко се попео на телефон, него: с ким разговарамо. (Као што, рецимо, за професора који предаје на факултету нико и не помишља да хода по крову, као мјесечар!) Чак је обичније бити на телефону него оно натегнуто: код телефона, поред телефона..., мада се и тако може рећи.

Било како било, али немојте остати дуго – скупци су импулси!

А још боље би било да се, као што је и ред, представимо јављајући се на телефон, па неће бити потребе за питањима „сумњиве“ правилности.

Прије 100 година Кочићев Давид се ругао аустријском чиновнику који је – према њемачком ein Mädchen или eine Frau heiraten – питао: „Кад си ти оженио своју жену?“, а Давид је – крстећи се у чуду –

повнављао: „Жену оженио?... Жену оженио?! Ама, зар се у вашој земљи жене – жене?!“

Давид би се данас превртао у гробу кад би могао чути да и на његовом Змијању његови праунуци и чукунуцуци „жене дјевојке“! Па да то разјаснимо.

Некада давно, кад су родитељи женили синове и удавали кћери, а ови били углавном пасивни при избору супружника, галаголи женити и удавати су били прелазни: на сина или на кћер (као објекте) прелазила је радња жењења и удавања, чији су вршиоци (субјекти) били родитељи. Тада се говорило: Оженили смо сина. Удали смо кћер.

Касније, кад су се синови и кћери почели сами, по својој вољи и избору, женити и удавати, глаголи оженити и удати постали су повратни, добили су повратну замјеницу СЕ, која означава да онај ко се жени и удаје активно врши ту радњу, и то сам на себи; тај је истовремено и субјекат и објекат (ожени се = ожени себе). Тако смо добили: Син се оженио. Кћерка се удала.

А онда су дошли Аустријанци и замутили, загадили наш језик. Наиме, чиновништво аустријског апарата, које је наш језик учило из нужде, механички, рјечнички (учило, а никад научило!), створило је једну језичку накаралу, са мноштвом њемачких ријечи и израза супротних нашем мишљењу и нашој синтакси. Таквом језику народ се у почетку ругао, али се он – као језик власти – наметнуо најприје нашој интелигенцији а онда продро и у народ.

Привикавајући се на њега, народ је све мање осјећао његову накарадност па је и сам почео да квари свој језик, говорећи, на примјер, „Милан је оженио Јованку“, „Никола ће оженити Душанку“!

Изгубила се и разлика између глагола оженити се и удати се па се почело говорити да се „Јованка

оженила за Милана“ и да ће се „ускоро оженити Никола и Душанка“. И, више ту ништа није јасно – ни колико има невјеста, а колико младожења, ни ко се жени, ни ко се удаје...

Кад је тако у језику, како ли је тек у браку!

О АУТОРУ

Милорад Телебак (Невесиње 1942. године), лингвиста и дугогодишњи позоришни лектор. Предавао на Универзитету у Бањој Луци. Аутор језичких приручника, језичких емисија на радију и телевизији, написа о језику у листовим и часописима – више од 1200 библиографских

јединица.

Члан је две комисије Одбора за стандардизацију при Институту за српски језик САНУ.

Награде: Свети Сава (за књигу Говоримо српски), Кочићево перо (за Правоговор), Ступље (за Практични језички савјетник); Признање СПиКД Просвјета – за изузетне резултате у његовању језичке културе и очувању бића српског језика; Повеља Угљеша Којадиновић – за допринос развоју позоришне уметности; Повеља за неговање српске језичке културе, коју додељује Матица Српска.

Председник Републике Српске одликовао је М. Телебака, за животно дело, орденом Његоша III реда.

„Књига Милорада Телебака КАКО СЕ КАЖЕ писана је популарно, свима разумљиво, занимљиво, често и духовито, сажето, прецизно и стручно поуздано.

Као и све његове претходне књиге, и ова је намијењена подизању нивоа језичког образовања и ширењу језичке културе свих којима је стало до тога да им изражавање буде коректно и у складу са нормама српског језика.“

Доц. др Биљана Панић-Бабић

РОМАНТИЗАМ И ОПИЈУМ

Пише: Лука Радовановић

□

Романтизам – тежња за ослобађањем уметничких и литерарних могућности у смислу све дубље субјективности, надмоћности над светом објеката, понирање у свет осећања, маште, еуфорије и чулних сензација. То би била најкраћа дефиниција романтизма. Шта то заправо значи?

Дакле разматрамо још један уметнички покрет који замењује претходни, још један, нови уметнички дух, још један оригинални покрет у историји уметности који се сукобљава са оседелим конзервативним ауторитетима, који жури и руши. Морамо узети у обзир историјски тренутак у ком је романтизам настао. Крајем XVIII и почетком XIX века обележен је све већим развојем грађанског друштва који је, као нужну последицу, носио и све веће и оштрије противречности. Једно врело развитка. Увелико издиференцирано грађанско друштво није се могло задовољити прецизном, углађеном теоријом класицизма, као ни непосредним претечама романтичара – просветитељима и сентименталистима. Они једноставно нису више могли да естетски одражавају једно ново доба.

Да се разумемо – романтизам није огледало друштва, већ реакција. Реакција која боји живописно, нејасно, која тече као ток слободне уснуле мисли, неконтролисано и незадрживо. То друштво је било у напону тражења новог, нових идејних, политичких и уметничких норми и идеала. Отуда је, на естетском

плану, романтизам представљао дубоко и суштинско кретање ка новим, дотле непознатим или недефинисаним просторима уметничког изражавања. После рационализма и класицизма свет има потребу за слободом и индивидуалношћу. Романтизам је представљао читаву револуцију, без обзира на своју унутрашњу хетерогеност (и противречност); истичући машту насупротив разуму, осећајност насупротив рационалности, индивидуалност насупротив безличности, романтичари су разбили окове класицизма и поставили темељ читавом каснијем развоју модерне уметности која све више постаје психолошка, затворена у субјект, обузета човеком и његовим психичким реакцијама на спољашње околности. У том прављењу нових путева, искрчених емоционалношћу, фантазијом и сновима, лежи сав значај романтизма.

Ништа суштински ново - осим самог уметничког израза. Потреба друштва за новим је стална појава и суштински је небитна за сам романтизам ако га посматрамо засебно. Сматрам да уметници стварају покрет, не друштво у одређеном временском интервалу. Друштво је незасито дериште које сваким новим веком тражи ново, уметник је дојиља која диктира темпо. Ипак овај немиран али плодан период уметности се успешно накалемио на већ разрађену праксу и распрострањеност опијума, нарочито у Енглеској. Опијум је постао популаран у британској медицини XVIII и XIX века због свог аналгетског дејства. Поред свог омамљујућег дејства, опијум је познат као идеално средство за опуштање мишића и подизање расположења. Био је доступан свим слојевима, самим тим и нужно злоупотребљаван. Дејства опијума (тамномрки, сушени млечни сок мака) позната су још од

праисторије, а и многи антички писци га помињу (Плиније Ст. и Аристотел) у својим делима. Опијум се жваће или пуши. Довољно информација да увидимо да је опијум природан савезник романтизма. Из свега приложеног опијум замењује античке музе, које се и даље призивају, Вергилијевог буколоса опијеног природом и заслепљеног љубављу замењује песник распаљене маште која садржи све од претходника и више. И Дионисово лудило морало се повући пред овим страховитим налетом. Бакханткиње су нашле новог вођу. Са дуге стране можемо се запитати - да ли је заиста тако? Даље наведени песници би нас вероватно убеђивали у ту тврдњу. Нас занима утицај овог наркотика на круг романтичарских песника, нарочито на Колриџа (Samuel Taylor Coleridge) и Квинсија (Thomas Penon De Quincey). Њихова зависност у историји књижевности посебно је наглашавана. Њих двојицу можемо назвати опијумским пророцима, врачевима, пионирима. Ходали су маковим пољем и остављали трагове који су идеално одговарали стопама Китса, Шелија, Бајрона и других великана. Мора се бар поменути и фасцинираност готово свих романтичарских песника егзотиком далеког истока, са којег је наводно опијум и стизао (већина увоза је долазило из Турске; било је покушаја узгајања на територији северне Ирске, међутим било је прескупо за одржавање).

Иницијално, Колриџ је почео да конзумира опијум због реуматских болова (1791) и убрзо је настала зависност, те је касније живео у уверењу како посредством опијума његово тело ступа на подручје хармоније са душом. Не знамо довољно колико је сам Колриџ експериментисао са опијумом, своју зависност је углавном крио од очију јавности све до

објављивања Исповести једног уживаоца опијума (Confessions of an English Opium Eater) Томаса де Квинсија. Исповести су приказале другачију, истиниту слику Колрица, до тада непознату широј јавности. Квинси је почео да ужива у опијуму 1804. године ради самосталног лечења, временом је повећавао дозе. Године 1813. његово здравствено стање се погоршава и ћерка његовог великог пријатеља и песника Вордсворта, Катарина, умире, што је послужило као повод за свакодневну конзумацију. Инсистирам баш на овој речи у Квинсијевом случају, јер је било познато да је он опијум највише користио на азијски начин, жвакањем (Опиофагија – уживање опијума када се овај једе. Овај облик је много ређи од пушења). У својим Исповестима он даје детаљни приказ о прогресивној опијумској зависности и његовом удару на живот. То је било прво дело тог типа значајно не само у светској књижевности већ и у медицини (медицински посматрано то је био елоквентни извештај о утицају опијума на психу). О свом ватреном крштењу он говори следеће:

...и ја сам га узео – И кроз један сат, ох небеса! Какав преокрет! Какво израњање унутрашњег духа из највећих дубина! Каква апокалипса унутар мене! То што су болови ишчезли представљало је сад ситницу у мојим очима – тај негативни учинак нестао је у огромном мноштву оних позитивних учинака који су се открили преда мном – у понору божанског уживања који се тако изненада отворио. Ево мелема за све љутске патње; ево тајне срећног живота, о којој су филозофи вековима расправљали, одједном откривене; срећа се сада могла купити за пени и држати у цепу од прслука; лако преносна блаженства могла су се добити затворена у боци од пола литра и

носити увек са собом; а духовно спокојство могло се галонима слати поштанском кочијом...

Непотребно је улазити у детаље, али неодољиво ме је привукао израз божански понор. Волим да мислим како ни сам није био свестан колико је тај антагонизам истинит. Уистину понор, предиван на први поглед.

Текст нам говори о распрострањености и (пре)лакој доступности овог лека, такође и о наивности младог ума, подложнијег ума; танани, нежни уметнички дух упецан је првим мамцем, ако уопште треба тражити оправдање. Пасивно, блажено, контемплативно уживање, праћено разбукталом имагинацијом – једно од дејстава које је оставило десетоструки траг на младом есејисти. Пут опијума за Квинсија је трајао до краја живота, задовољство се плаћало морама (негативни ефекат, мучна сновиђења најчешће, мада не увек због прекомерног коришћења). Као и остале уживаоце, мучни сапутници – снови ужаса пратили су и Квинсија, несумњиво последица претеране, дугогодишње употребе опијума или лауданума (посебна мешавина опијума и алкохола). Уговор са ђаволом је потписан, окусио је и другу, мрачну страну инспирације која је допринела његовом литерарном изразу. Сновиђења у Исповестимаисцртавају читаву замршену мапу тог понора и узалудне борбе са првобитним савезником. Од почетне фасцинације непознатим, преко откривене тајне среће, он најзад упознаје право лице и нагло престаје са коришћењем. Читаву прогресију нам детаљно описује. Анализира искривљену слику перцепције времена и простора, одраз у поломљеном огледалу. Говори нам о утиску ширења простора, болно спором протоку времена, свет саткан

душевном патњом. Дело је прожето психозом и телесним болом – хармонија духа и тела (Колриџ). Спектар параноје је огроман, он то назива тиранијом људских лица – издвојићу једну слику: Говори нам о Малајцу кога је даровао великом количином опијума, о његовој посети Квинсијевом дому, његовој анималистичкој природи, прљавој одећи, инсистира на његовом неевропском понашању (стереотипно га приказује и генерализује).

Поред све искрености, наивним читаоцима тј. опијумским девицама се неће учинити како је опијум нужно ствар од које треба бежати. Квинсијеве мотиве налазимо у поезији многих песника. Креб (George Crabbe) је долазио до сличних слика посредством истоветног савеза. У својој песми Свет снова дели сновиђења на добра и лоша – док читамо песму увиђамо да пева о искуству. Било је и оних који су опонашали ове иноваторе, попут Френсиса Томпсона, који је молитвеник заменио копијом Исповести. Колриџ критикује Де Квинсија, сматра да је овај навео превише добрих особина опијума и да је тиме повео превише њих погрешном стазом, те да су многи платили цену. Знамо да је Колриџ од свих наведених први пробао опијум (био је велики уживалац лауданума). Он наводи следеће:

Не знајући, био сам заведен проклетом навиком... деловало је као срећа, као чудо...

Мале дозе лаудунума не изазивају толику зависност, али имајући у виду Колриџово здравствено стање, можемо претпоставити да се није одвајао од свог лека. По питању ове дроге није био експлицитан до настанка песме Кублај Кан. Питање се само намеће - ко је прави аутор песме, песник или

лек? Да ли и Песма старог морнара задовољава наша чула посредством опијума, да ли нам се свиђа песма или привлачни одјек опијума? Многи теоретичари поричу утицај дроге на композицију Колрицових песама. Сматрају да само звучање песама упућује на то да је то производ умећа, не опијумског сна. Нема правог одговора. Или можемо понудити бар три:

Можемо сматрати да дело не би постојало да није било саме дроге, што је валидна мисао, међутим то не уздиже сам наркотик. Нису само уметници били уживаоци, не можемо рећи да је свако из сфере (понора) сновиђења извлачио најбољи израз самог себе. Није било више добрих уметника. Мада је инфлација песника била евидентна, заиста квалитетних је било мало. Можемо такође тврдити како аутор нити губи, нити добија на свом генију без обзира на околности; сви спољашњи фактори не утичу на вредност већ само уобличавају дело. Моје лично мишљење јесте како је истина, по обичају, у комбинацији претходна два исказа. Било каквим опијатом аутор, песник, не добија на вредности, тачно; али опијат откључава домене идеја које су претходно недоступне, иако већ присутне у генију. Тиме не оправдавам чин. Али, управо чин обележава дело, неретко и самог аутора у толикој мери да је апсурдно порицати значај, у овом случају опијума, нарочито кад доводи до самоуништења уметника.

Уосталом, увек можемо релативизовати, што свако ново време доноси, и тврдити како романтичарске песме и не заслужују своје место у светској књижевности (види почетак).

То је управо и мана сваког новог покрета, што пориче претходни иако је у свако ново време уграђено претходно, од ког се не може опрати.

ЛИТЕРАТУРА :

- Абрамс, М.Х. *The Milk of Paradise: The Effect of Opium Visions on the Works of DeQuincey, Crabbe, Thompson, and Coleridge*, Cambridge: Harvard University Press, 1934.

- Де Квинси, Томас, *Исповести једног уживаоца опијума*, прев. Веселин Костић, Београд 2005.

- Ђукановић, Борислав *Илузија Стварности – алкохол и дроге*, Подгорица 2001.

ДА СЕ ПОДСЕТИМО

Миодраг Булатовић

ПРИЧА О СРЕЋИ И НЕСРЕЋИ

Помислих: нисам луд да и даље седим за истим столом са овим типовима. Сви они нису ни за мој нокат. Ено, какав је онај у углу: натмурен, носат, ружан. Па онај код врата, па онај до њега... Бити са њима значи бити оно што су они. А ја хоћу да их надвисим.

Ручак дадох кржљавом пекару из... Затим зграбих смотуљак испод мадраца и затворих се у купатило. Ту сам био сигуран да нико неће видети како се дивим својој машини.

Људи моји, мислио сам, што сам срећан. Што имам машину. Дугачку, од црвене свиле, с белим кружићима. Мислим да такву машину нико није имао. Сећам се, када сам био мали, имао сам суседа који је био као онај код врата, или онај крај њега, и он је имао машину која би се, можда, могла упоредити са овом. Али тај сусед је умро, и ја сам му био на погребу. Моја машина се није допадала само мени. Сусетка је разрогачила очи као да је видела товар златника.

– Што имаш, младићу, машину!

И сусед се зачудио:

– Вреди вола! рекао је.

И други сусед је узвикнуо:

– Вреди два.

И трећи сусед се зачудио:

– Такве ствари се ретко виђају.

Другови су ме уверавали: боља је од сваке из иностранства.

Или: – Убиће те неко због ње. Не иди без оружја.

Тако су рекли. Једном се толико допала да ме замолио да му је позајмим за једно вече како би освојио неку жену. Људи су се заустављали на улицама, заустављали се нарочито, не као кад гледају у излоге, већ, кажем: нарочито су се заустављали и уздисали. А жене које ме раније нису гледале ласкале су ми:

– Дивни сте с том машном. Срце сте.

– Шта се то вас тиче, говорио сам, што сам ја диван, и што сам срце.

– Знате, дивно вам стоји та машна, говориле су.

– Па нека стоји, то је моја ствар. Мени стоји, не стоји вама, говорио сам.

И дођох до закључка да се и те жентураче са улица, и ти људи што су застајкивали пролазећи поред мене, и ти другови који су ме уверавали да ми је машна боља од сваке из иностранства спремају и договарају да ми је некако отму. Зато се од свих отуђих.

Моја машна није била без историје као оне по излозима. Деда је казао оцу да је чува јер је реткост, а отац је на самрти рекао мени:

– Све продај само њу немој, јер ако се ње лишиш, сине, бићеш несрећан. Све ће ти ићи наопако. Пропашћеш. Истребиће нам се лоза.

Помислих: ипак сам ја добар унук и син кад оволико волим машну – чак сам је, ево, и у болницу донео, где се не смеју поседовати овакве ствари.

У ходнику се зачу уштогљени глас болничара. Врата затворише бујицу смеха. Још помислих: навикао сам да ми се сви диве, и овде ми је то потребно. Показаћу оним типовима машну; онда ће им, ваљда, бити јасно с ким

имају посла; онда ме неће исмејавати; онда се неће понашати према мени безобразно.

Уђох у собу. Сви запањено раширише руке, раширише руке као да су видели најмилијег пријатеља, као да хоће да ме загрле. Приђе ми дечак:

– Што ти је лепа машна!

С кревета скочи бркајлија и прострели ме оком:

– Где си је набавио?

– Лепша је него татина, скочи међу нас дечак.

– Остала ми је од деде, односно од оца.

Устаде један болесник, за њим други, онда трећи, па пети. Устадоше сви болесници, па чак и они испод кревета и они са кревета, и они што су се држали за решетке и смејали се сулудо, и они што су се огледали у прозорским окнима. Сви изговорише:

– Ооо...

Помислих: сад ће се боље понашати према мени. Неће ме исмејавати. Видех: пуно ошишаних глава тиска се око мене; и све те главе, и све те очи желе да виде моју машну и кружиће на ној.

Још видех на кревету у углу, као смрзнут, седи болесник с лицем међу шакама. Од свих је бежао, нарочито од мене. Имао је разлога да ме избегава, јер сам га неколико пута ударио, али никоме није било јасно зашто је псовао и пљубао жену и ћеркицу које су му долазиле у посету четвртком и недељом од два до четири по подне. На лицу му још никад нисам уловио осмех. Мислим да га ни остали никад нису видели насмејаног.

Помислих: зашто и он не устане да ми се диви? Треба га силом довести. Довести га, дабоме, као што су моји другови доводили комшилук да се диви мојој машини. Натерати га треба да уздише, да шири руке. Сви видесмо: он се диже и погледа око себе, шаком протрља образе, затим ћелу на темену и пође к нама. Сви занемесмо. Неко шаком загуши пенушави дечаков смех. Био је то чудан смех; било је то, просто, рзање. Видех: он ме продорно погледа.

– Што сте стеже песнице? упита дечак.

Препадох се. Хтедох да викнем, али се његово лице развуче у љигав осмех.

Помислих: и осталима је јасно да је, овако насмејан, не ружан, већ одвратан.

Примети машину и обујми је погледом пијанице. Закикота се и примаче лице мојим шакама.

– Што је њуши? упита дечак.

Ми сви видесмо и чусмо:

– Одакле теби, момче, тако лепа машина?

Рекох му. Он одсече:

– Лажеш!

– Не лажем. Остала ми је од деде, то јест од оца.

– Украо си је, што ми не признаш?

Почех му објашњавати како сам је наследио. Сви видеше: пиљећи у машину стаде да се смеје, да виче. Тако се радује дављеник кад угледа у близини спасиоца.

– Оздравио чика-судија, рече дечак у ходнику.

Неки су се радовали што се судија смејао, некима је било свеједно. И мени је било свеједно.

Судија рече шапатам:

- Хоћеш ли ми дати ту машну?
- Не!
- А зашто, молићу лепо?
- Зато што је успомена, купићу вам нову.
- Али ја хоћу баш ову.
- Е, нећете.
- А шта ћемо ако буде моја?
- То се не може догодити, планух ја и сакрих машну. То се, заправо, не сме догодити.
- Али ми судија завуче руку у недра.
- Дај ми је, молим те, заваци дебело лице.
- Што вам се толико допада мој машна, што ће вам?
- Е, не питај, сићи ћу с ума због ње.
- Нећете сићи с ума, почех престрављено. Јавићу мајци да донесе другу машну. Јавићу, ако хоћете, да донесе пуно машини. А зашто ви толико волите машине?
- Убићу се ако ми је не даш, заплака. Убићу се... још данас...
- Побегох од њега на кревет. А кад ми се приближи, побегох за врата. Онда се окачих на решетке.
- Сваке ноћи сањам ту машну... и...
- Помислих: збиља је чудна ова моја машна. Чудо једно како се овај свет решио да ме раздвоји од ње. Чудо једно.
- И стоструко је заволах.
- А зашто не сањате неку другу?
- Само ову сањам... стално је сањам...
- А откад? упитах.
- Годинама.
- Данас сте је први пут видели. Како сте могли раније да је сањате? рекох.
- Он рече:
- Не знам ни сам... али...

На судијиним трепавицама виси суза. У њој се огледају решетке прозора и моја подигнута рука.

– Дај ми је, тако ти Бога.

Обузе ме чудно осећање. Замало не заплаках. Рекох му:

– Слушајте, најлепше вас молим да се оканете и мене и моје машине. Тражите што год хоћете друго, само њу немојте. Хоћете ли пара? Хоћете ли одела? Хоћете ли жена? Шта год будете зажелели, ја ћу вам додати, јер сам готово свемогућ, само ми машину не тражите.

– Ако ми је будеш дао, престаће моје муке, рече он.

А ја помислих: онда бих ја полудео, шенуо бих, сишао бих с ума, послали би ме у лудницу, тамо бих умро, тамо бих био упропашћен, тамо бих био удављен.

– Па дај му је, рече бркајлија.

– Није полудео да поклони такву драгоценост.

– Поклони му је. Погледај га како плаче на поду.

– Вози мало брже, пријатељу. Већ смо задоцнили, рече кржљави пекар из...

– Дај му је, рече бркајлија.

– Ако му је будеш дао, оздравиће.

– Биће весео... биће весело... ох, што ће бити весело... биће, просто, страшно! Ох, што ће бити весело и страшно!

Помислих: морам се држати чврсто, јер се још не понашају према мени како треба, јер су још безобразни.

– Не дам машину па макар овог тренутка цркао! Не дам машину па макар му душа испала на нос истог тренутка! Је ли вам јасно?

– Гадан си, цицијо, рече бркајлија.

– На којој смо висини? рече кржљави пекар из...

– Ох, што ће бити весело, што ће бити весело, што ће бити страшно. Даће му је и он ће се смејати... ох, што ће бити весело.

Уђе болничар. Побегох под кревет и видех: судија се намршти и лице сакри прстима. Помислих да ће много времена проћи док се опет не насмеје. Болничар га продрмуса, али судија се не покрену. Увече ми судија шапну:

– Цео свет сам обиграо, али такву машину нисам видео.

Сутрадан ми опет шапну:

– Зар збиља нећеш да ми је даш? Да се не шалиш са мном?

– Не шалим се!

– Суђено је да та машина буде моја, рече судија с патосом.

– Није суђено, рекох.

Онда сви видесмо: судија зграби метлу из угла и подиже је увис као војсковођа сабљу:

– Рајо! Стоко! Још ви не знате ко сам ја! Све ћу вас повешати и подавити.

– Ухватило опет чика-судију, рече дечак у ходнику.

Дође неколико ошишаних глава.

Видех: по судијином челу изби зној, уста му запенише. Окрену се к мени, онако намрштен:

– Ти, мали, муке ми задајеш! Као јарца ћу те одрати!

Он замахну метлом. Сакрише ме нечија леђа.

– А машина мора бити моја! Суђено је, суђено, је ли ти јасно, балавче? Ако

ти то није јасно, онда си луд! Онда си сто гради луд! Онда те треба стрпати у лудницу! Ти си за тамо! Ти си луд!

– Није суђено, ланух иза нечијих леђа.

Он заплака не знам по који пут:

– Добри мој, дај ми је, ноћас сам је сањао. Умрећу без ње...

Почех га избегавати, али он стаде да ме прати. Ја у собу – он за мном. Ја у ходник – ево и њега. Морао сам се по цео сат гнездити док негде сакријем машину, јер је стално био уза ме. Једне ноћи скочих из постеље: судија је клечао крај мог кревета.

Наизменично сам гледао месец, заглављен у решеткама, и судију. Месец је био нем и ћелав, а судија је плакао:

– Даћу ти много пара ако ми је поклониш. Бога ми, хоћу; богат сам, врло сам богат.

А ја преврнух јастук и покрих се ћебетом по глави. Он је плакао крај мог узглавља, у тами:

– Још ноћас писаћу жени да прода све што имамо да бих од тебе могао купити машину, мрмљао је.

Дрхтао сам у кревету као ухваћен зец.

– Колико је цениш? Хајде, реци...

Ћутање, тама и играње мог срца у кошуљи.

– Даћу ти колико год затражиш.

Неки болесници су се кикотали. Дечаков смех је пенио. Један болесник је викао како ће бити весело и, просто, страшно. Судија је кукао:

– Не могу више да живим. Видиш ли до чега сам дошао? Дај ми је или ме убиј. Спаси ме од свега овога...

Кад сам заспао, мислим да је отишао. Два дана доцније, за време ручка, уштогљени глас болничара запита:

- Где је судија?
- ...приспи ми још.
- Нема га.

– Малопре је био овде, рече неко.

Ха, тај мора да је дигао моју машину и некуд стругнуо с њом, помислих. Вероватно кући. Можда у свет, преко границе, у Америку.

Болничарев уштогљени глас командова:

- Тражите га!

Под матрацом није било смотуљка. Вриснух за гомилом:

- Нема ми машине! Нема је!

Претражих све собе: нема га. И купатило: нема га. Са другог краја ходника неко викну:

- Ево га! Ево га! Ево хуље! Ево пробисвета!

Појурих. Прогурах се кроз гомилу и видех: жуте се судијини табани; од њих до пода нема ни педаљ.

- И то твојом машинном!

Покрише га ћебетом. Кад лекар дотрча са првог спрата, побегосмо у собе.

- Откуд ова машина?
- Не знам, господине докторе.

– То је машина оног из судијине собе, рече неко.

Не дођоше да ме траже, нити ми ко шта рече. Појурисмо у ходник. Замотан у чаршав, лежи судија. Крај њега стоји жена. Плаче и девојчица. А ја се питам: зашто плачу кад је онако ружан? Плачем и ја, али не за судијом, већ за машинном која вири из болничаревог џепа.

– На којој смо висини? рече кржљави пекар из...

Жена се осврну.

– Госпођо, на којој смо висини? рече кржљави пекар из...

– Ох, што је весело, ох, што је весело, ох, што је страшно.

Узалуд сам данима трагао за машном као за срећом. Најзад је улових у амбуланти.

– Где је опет та машна?

– Па где си је јуче оставио?

– Не знам, господине докторе.

– Да је није украо онај из судијине собе?

– Вероватно, господине докторе.

Код мене је не нађоше.

Мајка је била задовољна што сам оздравио а ја сам био срећан што сам опет сатима био сам са машном. Мајка примети да волим машне, па ми купи за рођендан читаво туце, али их ја све побацах у пећ.

Свака је срећа кратка. Једног јутра кад сам се удешавао за излазак у град, управо за састанак с неком девојком која је била заљубљена у мене, изненадно задрхтах; у огледалу спазих: судија виси, а лице му више није меснато, већ мало и модро као главица купуса. А ја завезујем машну на његовом, а не на свом врату. Притрчах прозору – машна паде на тротоар. Око ње се скупи много народа. Умеша се и милиција. Неки дечак у бундици зграби је и побеже. Одједном се сетих дединих и очевих речи. Обли ме хладан зној. Истрчах на улицу. Престижу се кишобрани. Лаке као гушчије перје, пахуљице се вију изнад моје главе и замећу траг тролејбусу.

– Да ко није видео дечака с мојом машном?

– Па зар је оно твоја машна, човече божји? рече неко.

– Јесте, моја је. Остала ми је од деде, односно од оца. Отац је рекао да ћу бити несрећан ако се ње лишим. А деда је рекао...

– И ми тражимо тога дечака, рекоше људи.

Истрчах пред друге пролазнике.
– Нисмо. И ми га тражимо.
– Сигурно ће умаћи? рекох.
Кишобрани одјурише.
– Неће умаћи, војска већ опкољава град.
– Молим вас, да ко није видео дечака с
мојом машном?
Пахуљице су неме и тужне.
Заплаках.

ДВЕ КРАТКЕ ПРИЧЕ

Сунчица Радуловић Торбица

ЧОВЕК И ПТИЦА

Густа магла се спуштала и злокобно прекривала равницу. Лењо, али претећи, шуњала се кроз простор протеравши и последњи сунчев зрак. Попут беле немани која тихо клизи и гута све пред собом, освајала је победоносно простор. Птица у лету, изгубивши битку са њом, нестајала је у наборима тог тешког плашта и ударила у велико, разгранато стабло старог, чворноватог храста. Ударац је био снажан, изненадан. Од његове силине птица је почела да пада и клизи ивицама грубе, храпаве коре. Понирала је кроз влажан, хладан ваздух, ошамућена и окретала се при паду. И само струјање ваздуха и покушаји да се одржи у ваздуху били су болни, а додир са земљом готово погубан.

Изнад ње је стајала висока мушка прилика. Тај горостас у тамном капуту, изненађено је пропратио необичан суноврат и наставио немо да је посматра у гомили лишћа крај самих рубова својих ципела. Лагано, пажљивим покретом да је не уплаши, збуњени човек је подиже. Дисала је плитко, готово нечујно и гледала га са длана немоћно, тужним погледом. Није желео да је остави тако рањену и промрзлу, ту, на влажној и блатњавој цести.

„Шта ћу са њом?“ - размишљао је само један кратак тренутак а већ следећег је ставио у недра. “Ту ће јој бити топло!“ – помислио је и кренуо ужурбаним кораком у топлину своје собе.

И када су иза затворених врата остали студен и киша, није се усуђивао да је извади из недара. Само је нежно придржавао и проверавао њено дисање. Напослетку је птица заспала. Необично се осети тај горостас нежног срца, посматрајући је онако немоћну, малену и уснулу. Причао јој је готово нечујно и миловао погледом, све у страху да јој неким грубљим покретом случајно не нанесе бол. Птица се ускоро навикла на његов глас и осетила сигурност у топлини његовог наручја. Хранио ју је пажљиво, обазриво и будним оком пратио њен опоравак.

Знала је да мирно стоји на његовом длану или се спусти на његово раме у повременим покушајима лета. Унела је радост у собу пуну старог гломазног намештаја и тишине, коју су до тада реметили само откуцаји зидног сата и пуцкетање пећи. Својим цвркутањем које је подсећало на ведро чаврљање покидала је густу завесу сете, усамљености и празнине. Насмејаног погледа и озареног лица пратио је њене покрете и уживао у живости коју је носила у себи. Без страха је уживала на његовим грудима, слушајући причу његовог живота, испрекидану тепањем и нежностима. Обраћао јој се блискошћу и топлином попут брижног родитеља. Тихи трептај титрао је над њима чинећи складан облак сигурности.

Иако су почеле да их све више вежу нити навике, човек је знао да ће доћи дан када је мора пустити да оде. Ту помисао је дуго одлагао због бриге, али је полако почело да израња признање о себичној жељи да се одрекне тог нежног бића које је изненадним уласком у његов живот донело боје какве дуго није видео сакривен од света.

Предуго је разочаран и усамљен тонуо у своју самоћу, свесно се одричући контаката са људима и лепоте које то међусобно прожимање доноси. Сад је стајао пред птицом причајући и дишући другачије, растерећен страха од осуђивања, прекоревања, немоћан да се суочи са чињеницом да ће после њеног пуштања уронити поново у своје сивило. Или је можда овај нови зрак осветлио далеке рубове његове душе у којој се преламајући светлост промаља његов нови одраз у огледалу?

„Да, време је да оде!“- признао је себи. “Она припада свом свету!“- размишљао је, а успут га болно опече истина о сопственом бивствовању.

Да је пусти са прозора или положи у мекоћу срећне траве? - размишљао је. Да ли је спремна? Ваљда је добро, убеђивао је себе, смирујући своју савест. Њени живахни покрети му улише наду, те је он пусти и испрати погледом пуним љубави. Знао је да ће ускоро наћи своје или неко друго јато. Гледао је још дуго, док се није претворила у сићушну тачкицу и нестала у облаку. „Лети, драга птичице, и буди срећна где год да си!“ – помислио је додирујући нехотице место на грудима на коме је до недавно лежала.

Шетајући тако градом у свом дугом огртачу, по суморном и кишном времену, само је још покоји пут набраног чела, погледао у небо питајући се где ли је мала птица. Некако је осећао да је порасла и ојачала. Ту у недрима осећао је дамаре њеног срца. Необичан осећај повремене празнине испуњавао је осећај милине при помисли на то слабашно биће, које је било његов краткотрајни пратилац... Тај кратки суживот, даде му нешто што дуго није имао: радост,

мир и срећу која израња из лепоте давања, па сија осветљавајући и његову душу.

Једног јутра га пробуди топао сунчев зрак, који се пробијао кроз крошњу дрвета и поигравао се милујући му слепоочнице. Кроз одшкринут прозор осећала се свежина јутра. Одједном је осетио нежан додир на свом образу и необичам мирис му заголица ноздрве. На јастуку је угледао необичан цвет, нежних, прозирних латица.“ Како се ту нашао? Можда ветар?“

Весели цвркут птица га прену из размишљања и он погледа кроз прозор. “Да ли је то мала птица?“ Не, биле су то друге, дивне птице. Њихова опојна песма му разгали груди и он је схватио да овај свет не би био тако леп без њих. Живот је леп, а љубав је у нама и свуда око нас – прошапта, а ветар његов шапат разнесе равницом.

ВИОЛИНИСТА

Одјекују плочником уморни краци, а њихов ехо нестаје у даљини пуне улице. Уличне светиљке бацају слабо светло, које једва трепери у тамној ноћи без звезда обавијеној маглом. Стари виолиниста се зауставља на трен под светиљком, пали цигарету и погнуте главе, увучене у оковратник старог, надимљеног капута, спушта обод шешира и клизи у хладноћу ноћи. Под руком му у похабаној, кожној футроли виолина са којом деценијама другује. Пуцале су њене струне, цвилела је болно понекад стара другарица али је била увек ту, до последњег госта, чаше и песме. У његовим рукама она је будила, опијала, умилно гудила, заводила, одводила у даљине, подизала у висине... Није је осећао под руком. Некако је срасла са њом и одавно постала део његовог бића и доносила једину радост живљења.

Влажна ноћ терала је ретке пролазнике са улица, као што је облацима и маглом сакрила звездани свод над градом. Кораком спорим, изгубљених мисли, мутног погледа, који се губио у даљини, виолиниста се кретао уском стазом моста. Као и сваке ноћи ишао је истим путем према кући, у којој га нико није чекао. Још не може да се ослободи облака алкохола, дима, звука и гласова који га прате од изласка из кафане.

„Не жели кући!“ - однекуд му изрони мисао, која је бивала све упорнија и изборила се из гомиле ускомешаних и нејасних. Сиђе са моста и крену стазом поред реке. У тмини су таласи правили тек видљив одсјај, преклапајући се и ударајући у обалу. Тежак мирис влаге из ваздуха, реке, влажне земље и лишћа које трули, мир и тихи шум таласа, коначно растераше онај кафански облак. Стојећи тако, сам на

обали, уздахну, а затим кроз дуг издах отеше се тихи крици туге, чежње и немира. Као талас прођоше телом неми јецаји у слабом, а затим све већем дрхтају, помешани са јесењом хладноћом ноћи. И стајао је тако да ли тренутак или вечност, затворених очију, стиснуте душе и дланова. Нешто му хипнотички подиже тешке капке.

Промалеао се месец и бацао лагану светлост - али довољну да растера густо црnilо суморне ноћи. Са том светлосћу као да поче да се враћа полако мир у већ промрзло тело старог виолинисте. Једнолични шум таласа до малопре злокобан, постаде одједном умирујућ. Доносио је спокој. Одједном осети таласе који као да пролазе његовим телом и проже га доживљај сједињености са реком, дрвећем, травом, свим мирисима и шумовима... Усправи се са новом снагом коју донеси буђење. Тргну га дозивање из непосредне близине, праћено ужаснутим и уплашеним покушајима човека да се одржи на површини воде. Великом брзином загази у хладну воду и крену у дубину. Вода је натопила дебелу одећу и отежавала му кретање. Струја га је вукла и ускоро није осетио тло под ногама, али је успео да руком зграби изнемоглу прилику. Тек у том тренутку постао је свестан да му је виолина још под мишицом. Покушао је да и другом руком прихвати човека, који га је својом тежином вукао у дубине ускомешане реке. Покрети двеју особа у тој борби са таласима посташе силовити и у тренутку виолиниста осети како клизи футрола са инструментом. Само тренутак је застао, а већ следећег чврсто обгрлио човека око струка. Виолина је нестајала у мутним таласима. Две уморне прилике загазише на обалу и сручише се у влажан густиш уз реку.

Враћао се мокар, промрзао, под отежалом одећом и празнином под руком. Са сетом је размишљао о својој виолини. Некако је још жуљала она празнина. Обамрлост и хладноћа успоравали су му ход и мисли, али он тога није ни био свестан. Сlike из живота и дружење са виолином су филмски пролазили његовим мислима и нестајали у мутном одсјају његових очију. Знао је да ће потрага за другом донети тугу, а однети многе дане. Сећање на страст и радост коју је уносила у његов живот плесали су му пред очима у живом и разиграном ритму. Помисао да ће се његове руке дружити са другом изазва му болан грч у телу. Схвати да ће ипак нека друга гудити до краја плеса. Стара - остаје у вечности његовог неба, оку и сваком трзају руке. До последњег даха је дисала уз њега и победила у борби за оно што је славила цео свој век – за живот. Учини му се на трен да се њеним одласком усељава пустош, а онда је присећајући се захвалног погледа човека са обале, препознао у таласу који га преплавио - спокој!

Сунчица Радуловић Торбица

ПОЕЗИЈА ЗА ДЕЦУ

Две младе песникиње

Јелена Глишић

ДОСАДНА КИША

Крај позора љута Нада
грди кишу што још пада.

Е већ ми је свега доста –
данима у кући оста!

Па да ли ће љето више
да дође од ове кише!?

Зар ти, кишо, јасно није?
Ја хоћу да сунце грије,

Хоћу да свуд пчеле зује,
да се цвркут птица чује...

Зар треба да цијелог љета
по кући се само шета...

Знаш да моју маму мучи
кад по кући неко трчи?

Ево молим, ако треба,
за бар мало ведрога неба...

Дај већ, кишо, све то схвати,
и на јесен нам се врати!

ТОПЛО СРЦЕ

Поред цесте још од јуче
напуштено сједи куче,
сједи само, одбачено,
гладно, жедно, уплашено.

И баш кад га сан свлада
појави се мала Рада,
па узвикну сва весела:
- Баш сам такво куче хтјела!

Подиже га, склони с пута,
стави испод свог капута,
па весело скакућући
куцу носи својој кући.

Али мама се расрди,
поче Раду и да грди:
- Што донесе кући куче
да нам ноћу арлауче?!

Бесно режи и уједа,
у фотељу да ми седа!
А тад куче главу диже,
поче мами длан да лиже.

Бијесна мама више није,
осмијех не зна да сакрије:
- Ово штене баш је фино,
чувај га – чедо мамино.

ЗАНЕСЕНИ МАЧАК

Жалио се Ацо
свом другару Јови
како његов мачак
мишеве не лови.

- Мишеви му, Јово,
скачу преко репа,
а он - само гледа,
мјесто да их шчепа.

Данима се лицка,
дотјерује, глади,
неће млади даса
ништа да уради.

- Мука је велика,
Ацо, драги, мили,
твој мачор би хтио
кô лењов да живи.

- Заљубљен је, Јово,
није му до рада,
сад његовим срцем
нека мачка влада.

Ал' ипак му праштам -
нека глади брке,
јер знам и ја шта су
те љубавне муке.

НЕЗВАНИ ГОСТ

Са ноћнога неба
звјездица је пала,
па је тихо Маји
у креветац стала.

Разговора жељна,
на јастук се смјести,
па је Маји санић
отпочела плести.

Снежана Црногорчевић

ВРТИЋ

У вртић кад дођем
ја сам срећно дете,
јер о мени брину
много добре тете.

Тамо уче мене
како цветић расте,
зашто киша пада,
где станују ласте.

Како риба дише,
кад северац дува,
како да се љубав
и другарство чува.
Сви се својски труде,
пажње је на тоне,
и увек ми нуде
храну и бонбоне.

Тако срећан растем,
љубав ми не фали,
решио сам чврсто
да останем мали.

ЉУБАВ ДА ЛИ

Заљубљена
два лептира
излетеше
из шимшира.

Волеше се
они крадом
заклоњени
белом радом.

Од цвета
до руменила
крунили су
нежно крила.

Игра беше,
љубав да ли,
али дан су
улепшали.

ЛИСИЧЈА ПЕСМА

Лукавица лија
гања младу коку,
смазаће је она
у једноме скоку.

Али то је мало
очи гладне виде,
смазала би она
и патку још приде.

Петла, ћурку, патку,
морку или шљуку,
да не праве само
узбуну и буку.

Апетита има
ова страшна зверка,
ал' један је ловац
већ сатима мерка.

МАТЕМАТИЧАР

Научио Миша
да броји до пет,
прстићима својим
пребројаће свет.

Бројање му иде
то је права вест,
једна рука има
и прстића шест.

Упоран је Мишо
док се мало чешка,
шест прстића, како?
То је нека грешка!

Броји Мишо опет
потегни – повуци,
по прстића пет
на свакој је руци.

ЛАВИРИНТИ ОГЛЕДАЛА И ОГЛЕДАЛА ЛАВИРИНАТА У БОРХЕСОВОЈ ПРОЗИ

Пише: Сандра Локас

У стваралаштву Хорхе Луис Борхеса (1899-1986) сусрећемо се са мотивима огледала, лавирината, двојништва, помоћу којих читаоци имају могућност да закораче у специфичне фикционалне просторе. Користећи се тзв. техником *mise en abyme*, писац сачињава магичан портал, који омогућава аналитичарима и читаоцима да закораче у његов, наизглед опустошен свет, свет вртоглаве вишезначности, у коме писац дочарава однос ствараоца, рецепијента и креације. Управо уз помоћ те технике писац успева да уједини мотиве лавирината и огледала, и демистификујући опсесивне теме свог стваралаштва дочара вишеслојност међуодноса. За Борхеса је књижевност представљала суштину и смисао постојања. Неопозива чињеница је да је свет уметности и маште пулсирао венама овог писца још од детињства, и да је тај фикционални свет у његовим очима далеко супериорнији од реалног. Прочитано је суштинскије од доживљеног, а идеја која се кроз стваралаштво овог аутора провлачи личи на неку врсту „откровења“ – човекова судбина је једна и свима заједничка упркос појединачним различитостима битисања. Обратићемо посебну пажњу и покушати да одгонетнемо многозначност најчешћих Борхесових мотива, да докучимо шта сам аутор види у огледалским одразима, коме се обраћа и какав је његов однос према сопственој креацији.

Од објашњавања Борхесовог односа према мотивима лавирината и огледала неодвојива је чињеница да су многи у њему видели претечу постмодернизма. Естетски доживљај је главни циљ, а недоумица око бојазни од немогућности стварања, која представља саму окосницу модернизма, се на најбољи начин разрешава кроз слободну игру имагинације. Зоран Милутиновић дефинише постмодернизам на следећи начин: „У ужем смислу, овај термин се односи на корпус књижевних дела које имају своје поетичко исходиште у постмодернистичкој свести о немогућности књижевног стварања. (...) Реафирмише уметност као такву, са естетским доживљајем као главним циљем, али не на основу формалног савршенства, већ на основу слободне игре имагинације. (...) Појављује се у посебном светлу: као обнова могућности књижевне производње која остаје свесна своје блиске прошлости и у себи чува „траг“ модернистичких искустава док иронијском употребом традиционалног омогућава настављање књижевности преко граница модернизма.“ Борхес је такође веровао да иронијски однос према традицији некад прекопотребан управо ради оживљавања исте у једном скептичном добу, добу безнађа савременог духа.

Истакли смо да Борхесове кратке приче одликује вео мистерије када је реч о ауторовом доживљају односа ствараоца, реципијента и саме креације. Данило Киш подробније објашњава многозначност Борхесових тема односа писања и читања, креатора и креације: Борхесов лавиринт и огледала, та два најпостојанија од његових митова, нису ништа друго до књижевна метафора, метафора борхесовске књижевности... До Минотаура – који је господар подземља књижевности – нико не долази

некажњено. Минотаур је ту да чува дело и његове изворе од глупака и неразумевања. Као што су и борхесовска огледала метафора светови се огледају један у другом као и књиге и тај *mise-en-abyme*, ти понори што произилазе из понора смисла из којих се тоне у још дубље поноре, јесу само вечне варијације на тему читања и писања, тог великог огледања у највећем од свих лавирината: у библиотеци, тој гробници илузија. Тумарање кроз ту гробницу илузија, иако осуђено на неуспех, не води безизлазном обесхрабрењу аутора и читаоца, већ парадоксално нуди утеху бићу и сликовиту представу духовног простора, дарује сањарима и мислиоцима библиотеку као дом књигама и симболише духовни простор лутања у потрази за смислом.

Разјашњавање мотива лавиринта и Минотаура у Борхесовом стваралаштву налазимо и у поглављу Монегалове литерарне биографије Борхеса. Монегал подсећа на Борхесову заљубљеност у тигрове и лавиринте, фасцинације строго симетричним тигровим шарама и многострукости лавирината, која датира из раног детињства. Биограф подсећа на пишчев интервју у коме објашњава разлог промене имена митолошког бића Минотаура – Астерион, које значи звезда или астероид. Промену сам Борхес објашњава својим уверењем да ће то изазвати већи ефекат код читалаца. Биограф даље указује на чињеницу да за Борхеса Минотаур није само митолошко биће, већ и реч који је пронашао међу прашњавим редовима речника. У Борхесовом стваралаштву саме речи и поједини призори имају самосталну снагу, њихов број је коначан и попут огледала се прожимају у многим причама овог књижевног ствараоца. Писац је говорио да је интригантнија идеја грађевине саграђене тако да се

људи могу неповратно у њој изгубити, него прича о станару те грађевине, о миту човека са главом бика. Монегал подсећа да Борхес не види лавиринт само као средство за превару посетиоца, већ да је он саграђен да би заробио али и заштитио ово митолошко биће. Символ лавиринта, инсистира Монегал, указује и на невидљиво постојање човекове судбине, божје воље или мистерије уметничке креације.

Прича Астерионов дом садржи два основна Борхесова мотива. Астерион говори о имагинарном двојнику, огледалу које је предмет његове маште. Насукана на стену усамљености, звер је измислила партнера у игри, изфантазирала партнера у зачараном сивилу бесмисла. Мотив лавиринта се огледа у структури Астерионове куће. Он избежумљено и уплашено говори о шетњама ван зицина свог дома, страхује од пролазника и призора. На крају, немогуће је одупрети се емпатији према, усамљеношћу скрханом, Минотауру. Једном му жртва пророчки прича о доласку спаситеља, након чега звер изговара следеће: Од тог дана не мучи ме самоћа јер знам да мој спаситељ живи и да ће се на крају винути из прашине.“ Астерионов лавиринт је Борхесова визија уметничког дела које трага за одговарајућом вербализацијом ствараоачеве маште. Борхес попут усамљеног Минотаура шета лавиринтима сећања, у вечитој авантуристичкој потрази за изразом, који ће попут ове мистичне грађевине садржати све могуће комбинације стаза, путева људске мисли, ходника слободе духа.

У свом есеју Х. Е. Ливалд истиче да Борхес посебно у својим причама о лавиринтима истражује реалност мимо поља прихваћене етике и морала.

Борхесово негирање прихватања устаљених и наметнутих моралних и епистемолошких система, указује на његову милтоновску жудњу за изгубљеним рајем. Ливалд наглашава да се Борхес помирио са чињеницом да је његова моћ сазнања непотпуна и да је борхесовски лавиринт времена и простора више од бесктва, јер представља специфичан излаз из махните некохерентности људске мисли.

Славна недоумица (Борхес и Витгенштајн) Ивана Алмеида доприноси бољем разумевању филозофског исходишта Борхесове мисли. Указујући на Витгенштајново гледиште, по коме је филозофија активност, а не доктрина, и да се филозофско дело састоји од изврдавања, Алмеида га доводи у везу са Борхесовим гледиштем: Чини се да је Борхес на то циљао: филозофија не омеђује истинито од лажног, него прелази преко контрадикторних простора као што се прелази са једног полустиха на други. Не постоји чин објаве, него само прозодијско распоређивање нодумица. Алмеида се осврће на Витгенштајнов став, по коме је важна прозодија филозофског дискурса, јер, како он тврди, понекад се исказ може разумети само ако је у правилном ритму прочитан. Из овог става Алмеида изводи следећи закључак: Постоји, дакле, нека врста „прозодијског смисла“ филозофије који се поклапа се извесном мелодијом мишљења. Витгенштајн и Борхес су без икакве сумње били мајстори свог умећа. То је оно што распоређује идеје у мисао, независно од надлежности логике. То је архитектура на којој почива метафизика недоумице.“ По Алмеидином мишљењу Борхесови облици изражавања метафизике недоумице су најчешће парадокси, оксиморони и апоријски поремећаји реда реченичних делова, док се

у најкраћим причама најчешће користи адверзативним везником-„па ипак“. На овај начин, даље примећује Алмеида, писац успоставља ефекат дијалога између различитих напомена или „цитата“, чиме омогућује слободно и наизменично постојање два пејсажа. Преузевши „витменовски“ стил набрајања (кумулятивни) и „шекспировски“ стил супротстављања (адверзативни), Борхес у својој списатељској техници постиже жељену самонезурализујућу исказа јер садржај пишчеве филозофије је заправо његова форма, наглашава Алмеида.

Пишчев императив је био естетизам Борхесове прозе. У есеју „Модерни мајстор“ Пол де Ман истиче да Борхесове приче заправо говоре о самом стилу којим су написане. Он указује на незаобилазне паралелизме уочавајући да су Борхесови главни јунаци заправо пишчева отелотворења њега самог, да су светови које креира прототипови високо стилизоване врсте прозе: „Ма каква да је разноврсност тона и атмосфере, свим различитим причама заједнички су слична полазна тачка, сличан склоп, сличан врхунац, и сличан исход; унутрашња неспорност која везује ова четири момента сачињава Борхесов особен стил, као и његов коментар тог стила.“ Оно што чини да Борхесову прозу доживљавамо као лавиринтску структуру јесте управо његов особен стил. Управо сличност полазних тачака, склопови, врхунци, исходи Борхесових прича бесконачно се огледају једна у другој. Мотиви који су дубоко усађени у сам корен Борхесовог стваралаштва су мотиви двојништва, мотиви лавирината и огледала, и управо они чине окосницу његовог стила. Скоро је незаобилазно да читалац има мучан доживљај да је прича до те мере затворена у себе, да

се осећа попут уљеза који бахато крочи у свет који је сам себи суфицијентан, нарушавајући његов склад и разарајући његову хармонију. Изазивање оваквог осећаја је интенционално, писац скицира свој свет као некомуникативан, иронијски опонашајући улогу Творца људских судбина, дајући себи несагледиву контролу над њиховим исходима.

Радивоје Константиновић подсећа да писац одбацује концепт оригиналности и новине у књижевности, јер сматра да нешто посве ново и индивидуално не би имало ефекта на друге људе док у уметности вреди само оно што је архетипско, односно препознатљиво. Битна одлика Борхесовог стваралаштва је нераздвојиво преплитање реалности и фикције. Пишчево схватање времена је циклично и личности и ситуације се понављају. Том кружном, односно цикличном времену, одговара кружан простор, а у Борхесовом литерарном свету то је управо лавиринт, примећује Константиновић.

Мотиви двојништва и огледала код Борхеса указују на потребу бића да спозна себе и свој лик. Оно тежи да идеје и хаотичне утиске повеже у целину. Управо та потреба почива у основи људске природе, која је као таква способна за логичко закључивање. Мотив двојништва срећемо у причи Борхес и ја, у којој приповедач настоји да разграничи Борхеса који ствара од Борхеса који доживљава. Граница, иако постоји, делује посве неразлучиво, па се и сам писац на крају пита који је од њих двојице написао причу. У Борхесовим причама, чини се, биће је расточено на безбројне, међусобно неповезане тренутке постојања, јер његов ум није потентан да уочи односе и њихову повезаност. Често унутар строге борхесовке логичке структуре наилазимо на ефекат огледала, где други део приче представља

одраз првог. Ово интенционално искривљење у нама буди осећај узнемирености, а ми као читаоци смо неспособни и неспремни да применимо било какав закон реда у сагледавању света који нас окружује.

Најрепрезентативнија прича, када је у питању пишчево виђење односа реалности, појединачних живота и праузрока света је Вавилонска библиотека. Писац у овој причи остаје веран свом дечачком заносу. За малог Џорџија, односно Борхеса дечака, митови и снови, опора реалност и књижевност имају подједнако вредновање. Ова прича носи зачетке постмодернистичке теорије могућих светова, бранећи уверење да сваки свет има сопствени дигнитет и чињеничност. У овој причи нам је експлицитно приказана Борхесова визија света, која одговара Лајбницевој теорији о хармонији која је праузрок свега постојећег, коју човек може тек наслутити. Ово уверење о престабилираној хармонији се често прожима кроз Борхесово стваралаштво. Ова прича истински симболише живот. Писац сугерише на то да људи бесмислено тумарају простором и временом бескрајно неистражених лавирината, који подсећају на слепе улице. Само Творац лавиринта има мапу његових неистражених кракова, Он је једини који има кључ. Пишчеви јунаци су заправо архетипови истраживача, чији се авантуристички походи окончавају ћорсокаком. У Вавилонској библиотеци јунак приче долази до следећег закључка: „...кажем како није нелогично промислити да је свет бесконачан. Они који га држе ограниченим, постулирају да у удаљеним мјестима ходници и стубови и шестерокути непојмљиво престају – што је бесмислено. Они који га замишљају без граница, заборављају да је могући број књига ограничен.

Усуђујем се наговијестити овакво рјешење вајкадашњег питања: Књижица је неограничена и периодичка. Како би је вјечни путник пршао у било којем смјеру, утврдио би, након много стољећа, да се исти свесци понављају у истом нреду (који би, поновљен, био: Ред).“ У овом цитату се можда на најбољи начин огледа Борхесово поимање живота и књижевности - паралелизам у виђењу суштине књижевност и суштине живота.

У причама као што су Вавилонска библиотека и Књига од песка, наилазимо на мотив једне целовите, свеобухватне књиге препуне комбинација. Борхес сматра да се књижевност састоји од варијација одређеног броја идеја, тема и мотива. Бавећи се страховима и питањима која опседају човека, књижевност је лавиринт кроз који лутају и аутор и читатељ, обоје несвесни да кроче путевима којима су већ крочили. Вавилонска библиотека се састоји из књига које садрже све могуће комбинације слова и идеја. Борхес идеју о томе да је све већ записано преузима из неких древних веровања, али је обликује на оригиналан, себи својствен начин. Немогуће нам је да сазнамо да ли је ова библиотека коначна или бесконачна, јер Борхес - градитељ, Творац одговара путем метафизичке недоумице тврдећи да је „неограничена и периодичка“. Мотиви лавирината и огледала и постоје да би нам омогућили илузију нечега што само наизглед представља бесконачан број непоновљивих тренутака, док се заправо ради о цикличном понављању, које се пружа у недоглед. Зато Борхес и инсистира на томе да књижевност није сукцесиван низ. Наглашавајући да свако дело у себи садржи клицу једне свеобухватне књиге, да је све већ написано, писац не пориче да не треба све изнова

написати. Ова идеја потирања сукцесивности времена представља окосницу приче „Пјер Менар, аутор Дон Кихота“.

Примећујемо да је лавиринт значења у причи Вавилонска библиотека дочаран просторно, у виду многобројних шестоугаоних библиотека. Са друге стране у причи Врт разгранатих стаза Борхес говори о лавиринту који није просторно одређен, већ о лавиринту времена. Доктор Ју Цин, главни јунак, сазнаје да његов предак Цуи Пен довео своје сународнике у забуну, који су веровали да је он прави физички постојећи лавиринт без излаза. Он је писао књигу која представља лавиринт свих могућих будућности и прошлости. Тај лавиринт се састоји од свих могућности прошлости и будућности, те је зато безизлазан и у себе затворен. У овој причи Ју Цин убија енглеског преводиоца Алберта, који му је демистификовао тајну дела његовог знаменитог претка. Пре смрти Алберт појашњава свом целату да Цуи Пенова књига својеврстан лавиринт, који је сачињен од стаза које се непрестано рачвају у свим правцима. Из тога следи да сваки догађај има бројне алтернативне исходе. Овде поново наилазимо на Борхесову тежњу да литерарно покуша да дочара неисказиво - сву слојевитост алтернатива постојећег. Особеност Борхесовог литерарног света лежи у томе да није важна сама личност или сам догађај која је предмет одређене приче, оне су само материјал за причу, само статисти који потпомажу и појачавају ефектност. Читалац мора да заузме улогу Творца и да апстрахује личност и догађаје из приче, да изнађе праузрок и смисао просторних и временских димензија у оквиру којих се прича одвија. У причи Врт разгранатих стаза опет наилазимо на основне поставке постмодернистичке теорије модерних

светова, у којој време није праволинијско и сукцесивно, нити је простор ограничен и коначан. Ово истовремено али и независно постојање светова се огледа у Албертовом обраћању свом убици: „...ваш предак није вјеровао у једнолико, апсолутно, вријеме. Вјеровао је у бесконачне низове времена, у бујну и вртоглаву мрежу дивергентних, конвергентних и паралелних времена. Тај сплет времена која се приближавају, гранају, сијеку или стољећима не знају једно за друго, покрива све могућности.“

У прологу збирке прича Врт разграанатих стаза, Борхес пише да су све књиге својеврсне таутологије, и да он због своје лењости више воли да прави белешке о непознатим књигама као што је Тлен, Укбар, Орбис Тертиус, него да исписује томове књига. Ова прича представља парадигматску визују напоредног света, идеалистичког порекла. Проистекао из маште и умова целог нараштаја стваралаца, који се тајно удружио да измашта потпуно нову планету, са читавом историјом, митологијом, књижевношћу, лингвистиком и филозофијом. Тако је створена енциклопедија која мења свет. Ова прича нас упозорава да је наша моћ сазнања далеко мања него што смо спремни себи да признамо.

Прича Алеф такође садржи исту ону идеју тачке у којој се сустижу све комбинације постојања прошлости и будућности, коју Борхес описује и у причи о Ју Цин-у. Уметничко дело није коначно и непроменљиво, оно се изнова и на нове начине рађа у свести реципијента. У тексту о Борхесовим лавиринтима Френк Даустер[12] сугерише на посматрање Алефа који реципијенту омогућава фантазијско искуство симултаног

посматрања свих димензија и тачака простора и времена. Ова прича представља човекову халуцијантску потрагу за центром лавиринта, за смислом постојања. Даусер подсећа да ова потрага скоро увек води у смрт. Смрт наступа када истраживач лавиринта схвати да је његова егзистенција изгубила сваки смисао. Суштина прича је у самој потрази, а не у циљу. Потрага за животним смислом је сама по себи предуслов за његово постојање и трајање.

Борхесове приче чине стилску целину, односно лавиринт и мрежу огледала, која указују у правцу страха пред понором и ништавилом пролазности. Један људски живот је коначан, ипак, људи настављају да у лавиринтима огледала и огледалима лавирината траже стопе својих претходника. Ти кораци воде у ћорсокак, и у томе почива ужас спознаје у Борхесовој прози. Интуитивно страхујемо од ауторових визија. Борхеса можемо посматрати као алхемичара који у нама буди изванредан онтолошки немир. Иако смо поменули само неколицину прича Х. Л. Борхеса, не смемо занемарити да заправо читаво његово стваралаштво представља лавиринт свих могућих значења, која се у свести реципијентата конституишу на себи својствен начин. Неки у његовом скептицизму виде песимистичку визију живота, а у високом естетизму испразну нарцисоидност ерудите. Киш у поменутом тексту наглашава да све Борхесове мистификације, попут лажних атрибуција дела и наслова, лажних датирања књига, лажних извора или измишљених писаца, постоје да би створиле илузију читаоцу да се приче које су пред њим темеље на чињеницама, изнетим од стране сведока. Ова игра не претендује да превари читаоца, већ садржи вишеструке филозофске

и стилске конотације. Читајући Борхеса имамо утисак да нам се обраћа пророк, који нас мами на пустоловну експедицију у потрази за смислом, који нам вечно измиче. Ми коначно схватамо, као и Астерион, да излаз не постоји, да је смрт једино ослобођење. Борхес конструктор овог, наизглед бесмисленог похода, једини има одговор на питање зашто се у њега упуштамо. Урођени, халапљиви нагон за спознавањем суштинског себе - свој одраз, човек проналази у уметности, која је наше огледало. Читајући Борхесове приче постајемо свесни да смисао остаје вечита мистерија, али и неизлечива опсесија духа.

ЕНЕИНИ ДАМАРИ

Пише: Енеа Хотић

ЦРТИЦЕ ИЗ ЖИВОТА

- Идем да завршим пјесму од јуче, ручак за сутра и Тебе за сад! Мој поредак ствари! (цртица из живота)
- Миран дан. И немир Нас двоје. (цртица из живота)
- Шта је, заправо, важно? Оно што обухватам Срцем. (цртица из живота)
- Чистунство не волим, али волим да сам Твоја. Чисто да се зна. (цртица из живота)
- Нити Нас проткале Васељену. Ето чуда! (цртица из живота)
- Меша каже да човјек увијек жали за путевима којима није прошао, а ја жалим за свим стазама којима сам прошла без Тебе и молим се да свим друмовима у будућности корачам са Тобом. (мудра цртица из живота)
- Вријеме се може измјерити свакојако, али ја признајем искључиво Вријеме Наше Љубави. (цртица из живота)
- У глуво доба ноћи душа јасно чује. И снује Те. (цртица из живота)
- Борба? Не, само берба Наше Љубави зреле од Жеље! (цртица из живота)

- Дубина Твојих очију, моја је судбина. (цртица из живота)

ПЕСМА

ПТИЦА

циклус Про(нађене) пјесме

Дванаест откуцаја сата,
дванаест је корака до раја.
Тебе и мене.

Мирише ноћ свиме што
требали смо бити.
Снити.
Улити се у море наше Љубави.

Хиљаду стрепњи ледено
стегло се у грудима.
Иње неко по Нашим зорама
полегло.

Твоја сам – знам то
свиме што боја је Твојих ријечи,
срце почиње да клечи,
јечи.

Дванаест корака, а вијекови нас
дијеле, непрестано нас селе
у загрљај једно другом.
Путујемо дугом.

Моји дамари Твојим
ће се звати.
Одјекивати,
откуцавати Вјечност.

Бићу добра птица,
мирна птица у крлетки
Твога срца.

О КАРАМАЗОВИМА

Пише: Бранислав Чурчов

ПРВИ ОСВРТ НА КАРАМАЗОВЕ

„Боље је погрешити на страни милосрђа, него на страни смртне казне.“

Достојевски

Нико не уме да измисли и удеси причу онако како сам живот уме. Писац може само да се послужи примерима из живота, и да своју причу изгради до најмањег детаља, доводећи ситуацију до безизлаза, до незнања. Ако то писац уради мислећи да је направио савршену причу, преварио се. Ако је тако разрађена прича, никако није савршена. Живот је савршен, јер у свакој прилици оставља макар најмањи излаз из лудила, наду у спасење, у нови почетак.

Достојевски разуме живот, и одлично разуме реч. Зато је успео да живот преточи у књижевно дело, без просипања и додавања смисла, које вешт читатељ поново може да источи у живот. Стављајући се у улогу свезнајућег приповедача, Достојевски води читатеље кроз причу о трагедији једне породице, која је снажно потресла цело једно друштво. Судбина те породице, заправо, представљала је судбину, у изгледу, целог руског друштва 19. века, ако би наставило да се креће странпутицом вођено заблудном мишљу.

Питање је да ли породица Карамазов може да се назове породицом, уопште. Карамазови су више појединци, случајно окупљени око заједничког презимена, него родитељ са својом децом око огњишта. Скоро да и нема присности и сродничких осећања међу њима, која понекад хоће да се појаве, али одмах бивају потиснута. Нико од њих није спреман да себе подели са неким другим. Једини кривац за то је сам отац, који не може ни да се назове оцем, Фјодор Павлович. Навикнут да живот проводи усмеравајући се по саможивим прохтевима, гази преко мртвих и одбацује оне који сметају његовим личним циљевима или га узнемиравају. Представљен је као параноик, особа која не трпи ауторитет, лакрдијаш пун себе – зато у њему и нема места за другога. „Сва су морална правила старчева – после мене потоп!“ – вазда неки тако раде, сами спремају поплаву, праве брану изнад свог села, која ће да се уруши са њима. То је освета оних који мрзе живот, живот који остаје, онима који остају док они одлазе. То је освета љубоморних стараца којима је највећи успех био то што су били млади. Само су они умели да живе, и само су они имали право да живе. И од целог живота, успели су само да постану сладострасници! Али и таквима је дато да добију децу.

Фјодор Павлович добио је неколико синова. Али није их схватио као дар, него као казну, терет. Одбацио их је, и покушао да их задржи што даље од себе. Правда би налагала да се таквој особи врати једнаком мером за учињено зло. Али Фјодор Павлович добија другу прилику, уз опомену. Синови му се враћају, а их он једнако не прихвата. Уплићу се у игру страсти, која их све више вуче у понор. Над понором стоји, послат, Алексеј Фјодорович, који све

време покушава да их све спасе, али је свима било слађе да тону. Разумеју они, али слабо маре. Уздају се у луду срећу. Фјодор Павлович, Аграфена Александровна, Дмитриј, Иван, Катарина Ивановна давили су се у „љубавном“ хаосу. Хтели су да воле, а нису умели. Нико од њих није могао да прихвати себе, и да живи (прво) са собом. Показали су се као веома горди људи, самољубиви, аутодеструктивни. „Љубав“ коју су измислили била је болесна љубав. Што је таква „љубав“ интелектуалнија, то је случај тежи. „Иван не тражи новац, он не тражи мир. Он можда муку тражи.“ Њихова способност да пате је трагично кобна. Није било наде да све то прође без тешких последица.

Доконе жене имају обичај да измишљају своју романтичну трагедију, надахнуте којекаквим романима, и да се према свему односе ирационално. Али спремне су за ту фантазију да се жртвују само до одређене мере. Кад се та мера пређе, нема бића које размишља и дела рационалније од жене која је сахранила своју фантазију. Мушкарци се много теже опорављају од пораза њихове фантазије, и ретко имају снаге да почну све испочетка. Иван покушава да воли, али је растрзан између жене и „идеала“. Напокон, одлучно враћа Богу улазницу због „љубави према човечанству“. Међутим, „говорити о свеопштој љубави, одушевљавати се општечовечанским проблемима, а у исто време чинити злочин према својој љубави, и то не примећивати, то је просто несхватљиво.“ („Понижени и увређени)

Писац у предговору каже да Алексеј није велики човек, али јесте јунак романа. Алексеј је дошао оцу по благослов да би могао да оде у манастир. Није био

„неки фанатик и никако није био мистик.“ „Он је просто био рани човекољубац.“ Манастир је био „идеалан излаз за његову душу, која се из мрака на светлост отимала.“ Одлучио се да живи за бесконачност. Алексеј је свом оцу био последња нада коју живот шаље. Сви остали били су ту да га казне. У целој причи, једино је Алексеј зрела личност. Сви остали се понашају као размажена деца. Старац Зосима намерно га је вратио у свет, јер је тамо могао више да постигне, већа чуда да направи, и јер је био спреман да одоли искушењима световног живота. Искушења у свету су тежа него у манастиру, теже је живети са људима и њиховим гресима него у пустињи са својим гресима, али Алексеј је имао довољно љубави да их поднесе, и да туђе грехе узме као своје.

Једино Алексеј као да је остао имун на Смердјаковљев план о уништењу Карамазова. Смердјаков је то припремао још од кад је први пут постао свестан себе, и свог положаја у друштву. Његову злобу не бих смео никоме да припишем, али могуће је да су криви старац Григорије и баба Марфа, јер су били задужени за његово васпитавање. Али грешка није њихов однос, него они сами – да су бабе за децу, бабе би децу рађале. Нису умели да му усаде љубав, само осећај за дужност. „Морал дужности јесте морал слуге и роба. Морал љубави јесте морал човека. Реч дужност увреда је љубави. Љубав није дужна ништа, нуди све.“ (Владета Јеротић) Григорије је, и кад је имао прилике да се осамостали са женом, одабрао да остане потчињен Фјодору Павловичу. „Нема непрекидније и мучније бриге за човека него, кад остане слободан, да што пре нађе онога коме ће се потчинити.“ – наводи Иван у својој поеми. Нема сумње да је Смердјаков учинио злочин над Фјодором

Павловичем, ма колико он добар алиби имао, ма колико прорачунат и вешт манипулант био. Фетјукевич сведочи: „Отишао сам од њега са убеђењем да је то створење необично злобно, невероватно честољубиво, осветољубиво и страшно завидљиво. Осетио сам да се он прави силом наиван.“ И Алексеј је уверен да његов брат није учинио злочин, просуђујући само по његовом лицу. Али нема ни доказа да је Смердјаков злочинац. Постоји само осећај искусних људи који могу да процене нечију душу по очима, погледу, лицу или чему другом што одаје душу. Постоје заиста људи који могу на такав начин да процене човека, али незахвално би било на основу тога судити људима, правни поредак не може да дозволи да зависи од нечијег осећаја. Правни поредак јавно је једнак за све, и не сме да дели људе на велике и мале. Велике и мале духове. Један човек не сме да ниподаштава другог човека, ма колико био у праву. Човек развијеног духа не сме да осуди другога због духовне ограничености!

Пошто није могао да спречи коначну пропаст своје породице, коју је предузео Смердјаков, коначно и одузевши себи живот, са намером да уништи Ивана, Алексеј није клонуо. Можда и није био мета Смердјакова, а можда је заиста остао имун на његов утицај. Смердјаков није могао да му нашкоди јер Алексеј је постигао смирење. Спознао је своју људску немоћ, и Божију свемоћ. Тако је, кроз Божију свемоћ, открио људску свемоћ у себи. Опростио је Смердјакову. Која је тешко прелазна граница између малог и великог човека? – Велики људи опраштају. Шта су велики људи, у односу на шта су они велики? У односу на живот! Смердјаков је био мали човек, мали дух, никада није могао да опрости. А то је узрок недостатка љубави, о чему смо већ рекли. Алексеј,

опростивши му, сасвим га је умањео. То је био једини пут за повратак у живот.

Алексеј се посветио помагању деци. Није дао ништа више од „фунте лешника“. Деца итекако то умеју да цене. Деца слушају паметног човека кад им се приближи својом љубављу. Спасео је Кољу заблудних мисли, и показао му исправан пут. Деца имају осећај за бригу, племенито осећање, зато је њих још могуће васпитати, док још не живе сасвим на свом, и помоћи им да постану људи. „Поступајте са људима као да су оно што би требало да буду, и помоћи ћете им да постану оно што могу да буду.“ (Владета Јеротић)

Кад изумру они непоправљиви, свет мора да остане и опстане на добрим људима, деци. То је живот, и то је живот за бесконачност (вечност човечанства). Тако се живот руга смрти. Алексеј је знао да деца нису ни зла ни добра, оно су што науче и утврде. Решио је да их научи и утврди у добру, да буду велики људи. А како се постаје велики човек, него учећи се од великих људи. Алексеј, напослетку, јесте велики човек, иако није свестан тога. Велики људи нису свесни своје величине. То је потврда њихове величине.

Песници - наши савременици

ВАМА, ГОСПОДИНЕ

Да ли споразум ваших мисли
може од бунтовника крочити
у најраније доба?

На почетак,
када сте разумели немушти језик
тај дивни шифровани извештај
који сте подносили себи

То огромно наследство
које сте давно оставили
у амфори некој –
ту, на дну акваријума

Вама не требају речи које бујају
револуционарним импулсом

Изађете ми пред очима
уздигнути од ситних страсти
узмите ваздух
зауоставите дах ако треба

Данас је леп дан
и сутра ће бити
за шетњу наших мисли

И не гледајте ме тако
веселите се
плачите ако треба
али, окрените се и погледајте
колико мисли сте иза себе оставили

Треба ли још нешто за нас –
Ујединимо се!

~ Данијела Петровић ~

ШТА БИХ НАЗВАО ПЈЕСМОМ

Тонију Пердићу

писање поезије је јерес
драги тони
умор, и задах прашине
записа андрић

из ње се сумња рађа
а не истина
истина се не поје

ријечи су језиво наге
драги тони
из њих потеку сокови
и нагло пресахну

поезија је проклетство
раскош ратова
укалкулисана судбина
самотна суза

на брисаном простору
васкрсну звијери
разјапљених чељусти
и спремних на ујед

кад напустиш дом свој
драги тони
и нађеш се у простору
у којем и гавран ћути
покрену се тајне силе
ријечи уштиркане
и куљају у мимоходу
као шумски духови
на зборно мјесто
да би биле жртвоване

и подигну се вјешала
која бих назвао пјесмом
~ Мирослав Б. Душанић ~

ТАНГО И ВАЛЦЕР

Уздахом тишине пламти тама твог ока
Милују ме лахором лептири сећања
Трепетом крила мислима потргана сета
Дрхте струне на позорници марионета

Узбери ове немирне ноћи цветове
Узмириши башту пупољком душе
Загрљај страсни извири из заборава
Обесхрабри мисао да не леди осећања

Предај букет срцем замирисаних цветова
Загрљајем тишине лађару реке без извора
Утони у истине душиним слутњама
Измири муње да не грме громовима

Гронове сакупи и у мислима сложи
На узбрдици осећања у крилу наложи
Танго из душе валцером замени
Корак усклади и уздах крви свени

~ Споменка Денда Хамовић ~

ЗАНОС

Бацам ти у очи звездану прашину
Обневидео од заноса мог лудог таласа
Оглувео од урлика мог путеног стаса
Док испијамо продорну тишину
Жудњом задојеног крика

Купамо узаврелом крвљу летњу тмину
У заносу губе се обриси твог и мог лика
Остаје само стопљена њихова паслика
И помешани мириси клонулих тела
У лепљивом мирису липа

А месечина све јаче сипа, сипа...

~ Зорица Савић ~

ДУГА

Дуго је нисам видела:
Ваздух у бојама,
Боје у сновима,
Светло што се кроз воду прелама.
Савршен лук,
Мешане жута, плава и црвена.
Одвојене и мешане,
Савршене.
Чаролија.
Прозирно чудо сигурне руке.
Нестална визија неког сликара.

Дуго је нисам видела.

~ Марја Хамовић ~

ОКУ СКРИВЕН

1.

Не можеш отићи

У црној хаљини низ улицу ходаш и лако нестајеш у
сјенци зграда,
не видим више твоју складну фигуру, тако си ми и из
живота нестала...

Већ је јесен, хладне су кише, чујем их како перу
тротоаре,
сунце једино још изнад облака сија,
волим ове дане, нико ми не долази па их са тобом
проводим
и причам ти видљивој у пари која се диже са вреле
кафе,
причам све оне ријечи које нијесам стигао рећи
и оне којих се сјетио нијесам.

Настављам причу из оног предвечерја кад нијесам
знао да одлазиш,
из ове собе ми и не можеш никуд отићи
ту си заувјек заробљена ма гдје год да си, са ким год
да си
моја си...Бијела птица инспирације сваког јесењег
предвечерја.

Можда ћеш бити онај метак, који чувам за чело,
закључан у фиоци,
звук Шобићеве гитаре којим држим зидове да се не
обруше на мене,
понекад си моја несташна сјенка која ми више не
прати покрете

већ изводи пантомиму по угланцаном намештају.
Можда ћеш једном бити и последњи пољубац
на уснама које издишу последњи пламен из груди.

~ Горан Радичевић ~

ИНСТИНКТ

Шумицу румену покрила је магла.
Миришу зумбули, јагорчевина, шаш.
И сиво небо, и земљу је дотакла,
Грлећи једнако и рузмарин и лаж.

Тихо поток шуми. Далеко је село.
Излива се и плоди меко шумско тло.
Ја не чујем ход. Видим... детиње чело.
Танко је обучен. Можда му је хладно?

Мале, беле руке. Лак је попут листа!
Али, нека снага сва у њему блиста.
Хода тако усправан, поносан. И свој!

Он се смеши јутру, сунцу, лептирима,
Своје нежне руке пружио би свима.
Боже, зашто мислим – он је рођак мој?

~ Дајана Лазаревић ~

РОЂЕЊЕ

Стара стопа стопила се у
снегу пише заврзлама у
старом опустелом храму.
Оваква отромбољена лед дочекала
опијена заспала твога
вида исмејана. Никад више
опојна ципелица покидана.
Само тајна остала.
Порашће сама искидана из пања
радост стална онострана
вратиће мисао здраву
ако и никога нема она.

~ Драган Крсник ~

ОХ ДРАГИ, ДРАГИ

Ох страсти, страсти
моја гола зв'јездо
ватром сам те умила
на пучини гријеха.

Дрхти ... пламти
свијетли и трепери
покажи ми
све дивоте неба,

кад,

једини дође
хаљину ми скине,
да беремо

сребро мјесечине.

Ох страсти ,страсти
немирна срно

Играј се, играј
на обронцима снова.
Изворе топле
у мени остави,

Бестидно се сплети
У моје поноре.

И трај, трај.
Са мном остани.

Ох драги, драги ...

Жељо моја жива.
Врисни
Изгарај
Немир буди.
Нека крв вре ...

Па њежан постани

Сав свијет у мени остави

У мени остани ...
Рај нас чека.

~ Здравка Батинић Бабић ~

МАЈЦИ

Кажу ми да је по реду
Али ја не могу да схватим
Јер и сунце заувјек зађе
Онда кад умре мати

Кажу ми тако је боље
Па видиш да се пати
А знам да срце губим
Онда кад умре мати

Са мојих дугих скитњи
Не чека да се вратим
И нема у кући никог
Онда кад умре мати

Зима је напољу хладна
Сломљена грана се клати
На узглављу гори свијећа
Онда кад умре мати

Све буде и све прође
Пред Бога мораш стати
Ал' судњи дан је ипак
Онда кад умре мати

~ Вељко Курица ~

ЛИЧНИ СТАВ

Секташтво у данашњој књижевности
Пише: Петар Милатовић

Познато је да реч „секта” потиче од латинске речи „sequi”, што значи следити. Енциклопедијска дефиниција секти каже да је реч о малим групама истомишљеника које су се одвојиле од матице религије у неку другу, самосталну религијску групу. Међутим, секташтво нема важност само на религијском плану, како нам то сугеришу Макс Вебер, и многи други социолози, већ и у свим сферама живљења и мишљења, а та деструкција данас је најизраженија у политици, култури, уметности, спорту. Ја ћу се овде осврнути на секташтво у књижевности.

Данас је секташтво у књижевности почело опасно да угрожава менталну хигијену мислећег човека, за разлику од теглећег који је постао свесни и несвесни извођач најпрљавијих радова.

С друге стране, секташтво у књижевности постало је заштитни механизам незналица, медиокритета, безвредних скрибомана и оних, који се, затварајући се у свој организациони модел самозаштите, како је то давно приметио америчко-аустријски социолог Петер Бергер, постају свет за себе, свет потпуно глувих и слепих за све што је у надлежности теорије, па чак и историје књижевности, а без те две најнужније одреднице чак ни читалац није прави читалац, а камоли да писац буде писац.

То секташтво нарочито је изражено међу многим аматерским писцима који, скоро патолошки, зазиру од добрих познавалаца књижевности, а нарочито од добрих писаца. Они никако у своје

друштво не пуштају паметније, способније, образованије, достојанственије, куражније, разборитије, јер све су то, по њиховом мишљењу, опасни реметилачки фактори њихове паланачке прашине. Око свих паметнијих, способнијих, образованијих, достојанственијих, куражнијих, разборитијих, одмах склапају заверу од разних интрига, што подлијих и ефикаснијих! Све своје најниже тајне слабости приписују онима који би хтели да све њих несебично уздигну изнад упросечености.

Посебна је трагикомична прича о литералним аматерским фестивалима, смотрема и другим манифестацијама на којима се чак из авиона види најогољенија клановштина, па није никакво чудо што чак и награде добијају неки осведочени плагијатори, о чему је недавно било речи у Словословљу, мада сличних примера јавног беспримера има доста, што је нарочито изражено у такозваном фејсбук-песништву. Узгред буди речено, сведоци смо масовног лова на сеоска и паланачка квазикњижевна „признања“, чак до те мере да

*ови ловци на разна признања
болесних су душевних стања!*

Писци од интегритета се дистанцирају од литералних секташких легла и тиме праве медвеђу услугу, охрабрују будале на још веће будалаштине и нечињењем спутавају оне креативне снаге које би могле да се афирмишу, оне којима то књижевнички секташи и лактароши онемогућују познатом методологијом.

Међутим, писци чији је интегритет заокружен, својим дистанцирањем практично чине медвеђу услугу свима нама, јер својим дистанцирањем отварају широко манипулативно поље медиокритетима, на једној, и исте медиокритете

несвесно охрабрују, с друге стране. Уместо дистанцирања потребно се ухватити у коштац и одбранили достојанство њеног величанства – писане речи, коју опасно скрнавe.

УДБАШИ – ОКОРЕЛИ СЕКТАШИ

Евидентно је да секташењу у књижевности најчешће прибегавају остаци ретроградне комунистичке идеологије који су после идеолошке пропасти видели за себе шансу у такозваном миљеу културолошком, мада су они, по свим параметрима далеко од елементарне културе, што се најилустративније види у начину њиховог деловања. Наиме, њима је својствено да сеју смутње и уносе раздоре, што им је, практично, једина наука коју су изучили у животу. Кад већ посеју семе зла уместо цвећа цвета коров. У том корову главну реч воде нарцисоидни, хистерични, шизофрени, опсесивни. Они стварају „свој организациони модел самозаштите“ (Петер Бергер) и постају лажни учитељи који своје психолошке проблеме преносе на следбеничке слепце чији је коефицијент интелигенције нижи од броја ципела које носе, а који, познато је из психологије, не желе сами на себе да преузму одговорност за своје поступке па зато траже „вођу“. Тако удбаши постају окорели секташи.

СЕКТАШКИ КУЛТУРОЦИД

Да закључим, секташтво у данашњој књижевности слободно можемо да назовемо културоцидом, јер оно што је геноцид над живим људима и народима, то је културоцид над писаном речју коју јавно силују перверзњаци духа.

Квантитативна ескалација безвредних приватних издања опасно је запретила естетици писане речи.

ЂУРИН КУТАК ЗА ДЕЦУ И ОДРАСЛЕ

Пише: Ђуро Маричић

ДЈЕДОВИ ПЈЕТЛОВИ

Једног дана стиже у нашу кућу из Загорја млекарица Бара, донесе два сасвим мала пилета и рече мом оцу:

- Госпон Петар, при вам је двор, а на њем ничег живог ни. Сем вам принесла пар цвергли, кад порастеју они вам друштво будеју.”

Цвергли су кокоши ситне украсне пасмине. Пилићи брзо порастоше. Показа се да нису Јурек и Катица, као што Загорци називају брачни пар тих кокица, него два брата, прекрасна пјетлића, потпуно једнаког изгледа као да су једнојајчани близанци.

Сви су се дивили њиховој љепоти! Основну тамноцрвену боју њихових тијела, мјестимично, складно изнијансирано, прошарало је бијело, смеђе, зелено и црно перје, а свако перо блистало је као лакирано. У односу на тијело, креста и уреси испод брада, истицали су се свијетло црвеном бојом. Реп, кочоперан, прекрасан букет тамноцрвених, бијелих, смеђих, зелених и црних пера, са строгим мјером и распоредом који задовољава најбољи умјетнички укус. А низ ноге им се гаће спустиле до земље, као најљепше, од разнобојне коже, плетене кицошке чизме, са украсима од месинга и обојених кожних пертли. Бијеле ресе гаћа расуле им се по прстима ногу.

Природа не може љепше пјетлове створити!

Поносио се дједа Петар својим пјетлићима, волио их је и мазио као унучад. И они су њему несебично узвраћали љубав и бригу: били су му привржени и одани, ишли су за њим као вјерни псићи, слиједили су га у стопу. А када би стали, одједном би, као по договору, громко, веома чистим мелодичним гласовима сложено закукуракали, показали своју срећу и задовољство што су заједно са дједом Петром.

Ујутро, када дједа Петар доручкује, пјетлићи скоче на прозор и поздраве га снажним кукуракањем. Знаду они да то дједа Петру чини велико задовољство.

Преко дана, за вријеме врућине, дједа Петар изнесе пољски кревет на двориште па чита и одмара се у хладовини трешње. Пјетлићи му скоче на рамена, окрену се према истоку и три пута зацјевају, затим то учине према југу, западу и сјеверу. Пролазници застану, гледају их, чуде се и диве им се. У подне такав исти програм изводе на дворишној капији, при чему један стоји на једном, а други на другом бетонском ступу. То је програм за сусједице и радознале пролазнике.

Но, догоди се несрећа! Једног пјетлића на улици згази ауто. Преживјели брат му никад више није зацјевао. Сви смо били веома утучени, а више од смрти пјетлића ломила нас је туга и несрећа оног другог, преживјелог. Он се престао радовати и дједа Петру, нико га није могао развеселити, ништа га није могло обрадовати. Умирао је од жалости! Дједа Петар је шмрцао

заједно с њим и прикривао сузе од нас и од њега. Туга је завладала на нашем дворишту, угнијездила се у нашој кући, нисмо могли да је се ријешимо. Туговале су и комшије.

Једног дана сусједа Божица дође у кућу дједа Петра и донесе у руци шаргопиргасту хрому кокицу, цверглицу. Жугосмеђа неугледна кокица с уједначеним бијелим пикњицама, једнолично, правилно расутим по читавом тијелу, била је исцрпљена од туге и рана. Ауто је згазио њезиног пјетлића, а њу озлиједио.

- Ево је, Петре, теби, не могу је гледати тако жалосну, угинут ће од јада. Ако буду заједно, можда ће живнути.”

И доиста, догоди се чудо. Дједа Петров љепотан, Јурек, живну, врати му се пријашње расположење, опорави се и поново поче весело пјевати као што је некада пјевао. Да чудо буде веће, шепави кокица сасвим оздрави, није више шепала.

Радостан живот вратио се на дједа Петрово двориште! Још љепша, живахнија пјесма, сретна, заносна опчињавала је пролазнике, развеселјавала комшије. И дједа Петру се вратило пријашње расположење.

МУЦАВИ СУСРЕТ

Сусрео је Весну,
помало обијесну:
„Изгледа одрасло.
Дјевојче израсло“.

Рекао је Перица
- Плаћам сладолед!
Весна се насмија:
- Кад дођеш на ред!

Дјечак је схватио:
мора бити тиши!
Весни приђе момак
цијелу главу виши.

Кад је сам код куће
замишљен шапуће:
„Весна је одрасла!
Је ли то могуће?

ВЈЕНЧАЊЕ БЕЗ СВЈЕДОКА

Мирисале су ливаде зреле,
увела трава покошена.
Ја мужјак безуман, крви вреле,
Ти само жена. Ти само жена!

У шуми мрак, замрла кола,
само дрхте дискретне тополе.
Прохладна твоја кољена гола
– вјерници који се предано моле.

Лудило нас слатко обузе,
простријесмо на сијено ноћ топлу, плаву,
откопчах сребрну дугмад ти с блузе,
твој грудњак паде кô лабуд у траву.

Дрхтај те прође од страсти, студи,
дисање замрије, начас ти стаде,
на дароване, набрекле груди,
лептир пољупца када ти паде.

Дрхтај те прође од страсти, студи,
дисање замрије, начас ти стаде,
на дароване, набрекле груди,
лептир пољупца када ти паде.

Док сам ти љубио врат и очи,
ријечи љубави шаптах муцаве,
суза ти среће образ смочи,
ја слушах твоје слокове дрхтаве.

Опијен жудњом, у забораву,
клекох смјерно на душектраву,
божанства за ме већег не би,
с поштовањем се поклоних теби.

У ивањској ноћи тамног ока,
уз помрачење, губитак ума
вјенчасмо се без свједока,
без матичара и без кума.

Ђуро Маричић

ДЕЦА ПИШУ ПРОЗУ

Писмени задаци оцењени одличном оценом

ДАН ИЗ МАШТЕ

Седим у плесном студију и са нестрпљењем очекујем најпознатије новинаре светских часописа. Сећања навиру, било је то незаборавно искуство. Победити на светском такмичењу у Паризу није мала ствар.

Било је то 2000. године, као седмогодишњакиња показивала сам изузетан таленат за плес, и мама је одлучила да ме одведе у најпознатију школу у Лондону у коју су ишли најбољи плесачи, балерине и балетани. После неколико часова наставници су били одушевљени мојим талентом и предложили да ће ме, ако будем напорно вежбала наредне две године, водити на такмичење у Берлин, а ако тамо освојим једно од прва три места, ићи ћу на светско такмичење у Париз. Знала сам да ће бити веома напорно, али веровала сам у себе! Коначно, дошао је и тај дугоочекивани дан. Мој труд се исплатио, освојила сам прво место у Берлину.

После шест месеци уследио је одлазак у Париз. Тамо је било много деце из целог света. Имала сам трему већу него икада, али када сам изашла на сцену и зачула добро познату музику, заиграла сам веома поносно. Жири ми је рекао да одлично играм и да ћу можда једног дана постати најуспешнија плесачица на свету. Мислила сам да се то никада неће десити али управо јесте, ПОБЕДИЛА САМ! Не могу речима да опишем колико сам била срећна!

И ево сада сам једна од најпознатијих плесачица на свету и ускоро отварам школу за младе таленте.

~ Андреа Машић, VI разред ~

Рођена 2003. год.

ОШ "Мика Митровић" Богатић

ИЗГУБЉЕН У ГРАДУ

Једно вече смеђокоси дјечак је трчао према аутобуској станици. Ужурбано је дисао не стајући. Дошао је пред аутобуску станицу задихан. Аутобус је већ отишао, остављајући прашину за собом.

Мрак се полако спуштао, а звијезде су сијале. Дјечак се успаничио. Дрхтао је од страха сједајући на клупу. Око себе видио је тамне сјене које, играјући, као да су хтјеле да га уплаше. Дјечак је у мислима видио лугалице и лоше људе. Чинило му се да да ће сваког часа престати дисати и заспати дугим сном. Помислио је да може питати неког пролазника за правац, али никог није видио. Полако су пролазили сати панике и таме мрака. Дјечак је чуо завијање и као из топа потрчао. За њим је појурио пас црн и прљав попут смрти која га прогања. Трчећи, дјечак се попео на оближње дрво. Пас је отишао тајанствено. Дјечак погледа око себе и примијети да је поред њега његова кућа. Забринута мајка чекала је дјечака. Њен син ју је радосно загрлио, срећан што је жив. Касније, дјечак је испричао мајци о псу. Она му није повјеровала. И док је дјечак у свом кревету полако затварао очи, у предграђу завијао је црни пас.

Вани је био црн, прљав и ружан, а у души
можда баш дјечаков анђео чувар.

~ Каћа Зец, V разред ~
Рођена 2004. год.
ОШ "Иво Андрић" Бања Лука

ИНТЕРВЈУ СА ВОЈИНОМ ТРИВУНОВИЋЕМ

Разговор водила: Јелена Глишић

Српски писац Војин Тривуновић недавно је обиљежио тридесет година књижевног стваралаштава. Поводом тога смо га замолили за интервју за *Суштину поетике*, на шта је он са задовољством пристао. А наш разговор је текао овако:

1. Недавно је обиљжено 30 година Вашег књижевног стваралаштва. Реците за *Суштину поетике* нешто о почецима, о томе када сте били свјесни да ћете бити писац. Шта за Вас значи овај јубилеј?

Каже се да је сваки почетак тежак, али тај терет се морао понијети. Поезију сам почео објављивати (пре)рано у омладинској штампи која је излазила у СФРЈ, дакле, прије четрдесет година сам објавио прву озбиљну пјесму, мада су све моје пјесме врло (у)озбиљене, јер сам у стваралаштву прескочио неке фазе, нисам писао на начин како је већина младих људи писала. Одмах сам се упустио у језгровиту поезију, кратку збијену форму, то су препознали ондашњи уредници и критичари. Никада нисам тежио, а тако је и данас да будем писац, јер сам искључиво писао због властите сатисфакције, а када то још неко примијети, задовољство је веће. Ето, скромно сам обиљежио мали јубилеј књижевног стваралаштва на начин да сам објавио двије књиге; *Читачи трагова*, изабране пјесме и *Пелене и завоји*, афоризме. Ове књиге представљају два путоказна крака мога књижевног рада. Мој тематски поетски

израз се разликује од афористичког само у изражајној форми. Остало су све нијансе кроз које непрестано понављам градиво.

2. На обиљежавању годишњице читалачкој публици је представљена књига изабраних пјесама – *Читачи трагова*. Кажу да су пјесницима пјесме као дјеца и како сте направили избор?

Изабране пјесме су једноставно саме изашле из мојих књига, по времену настанка, тако сам им оставио простор да слободно дишу међу новим корицама. Сада оне читају трагове, прате ме у стопу, нагоне у нова поетска стрјемљења. Оне јесу као дјеца, аутор их уводи у живот, а читаоци им помажу да проходају.

3. У свим Вашим књигама има много сатире. Али сатире коју није лако препознати одмах послије првог читања. Стиче се утисак да Ваша сатира није за обичне људе. Људе који и сами нису духовити.

Да је лако осликати односе међу људима, сви би били сликари. У свему што сам радио има сатиричне жице. У животу свако има своју жицу, некеме се мота око ногу, неком у глави, а има и оних који су доспјели иза жице. Живот је најобичнија иронија, парадокс. Неко кроз све прође (о)лако, а неко прође да (га) само прође. Отуда је потребно то сатирично (по)сматрање, као коректив, мада сатиричаре код нас не узимају озбиљно. Можда ће се то некада промијенити, ако нам „надође“ колективна свијест. Код нас је, без имало скромности,

најплодније тло на земаљској кугли које сатиричари треба да „ору“, међутим, у већини случајева води у колективно самоуништење, што свакако одговара управницима нашим животима.

4. Рам за главу, Огледало и слијенац, На посљедњој линији обмане... И сами наслови Ваших књига својеврсне су метафоре.

Сваки мој наслов је пјесма. Ако се (за)мислите над њима (насловима), отвориће вам се метафоре. Неће то бити страшно, почећете да се енергетски пуните.(За)мислићете и себе. Вјерујем да ће се тако отворити и многа питања, јер свако зашто има своје (за)то.

5. Да ли бисте издвојили неку од својих књига као Вама на неки начин посебну?

Све би их издвојио. Дао неком да одваја. Али књига је у веома лошем положају. Чекаћемо, ми и књиге боља времена. Јер, ништа не могу издвојити...за кога, или коме да издвојим...

6. Годе ли Вам или, можда, сметају критичари Вашег дјела?

Критичари су у свему добра појава. Не односи се то на оне поткупљиве, пароорјентисане, који за властити интерес уздижу најдоње у најгорње. Уздижући такве руше себе, али шта ћете, живимо у таквом друштву кад и сваки јадац има свој гладац. Мени нити годе нити сметају. Искрено, они се

труде и поред толиког мог књижевног труда да ме (за)обиђу. Тужна је спознаја, да скоро нико никог не чита, писци писце, а да не говорим о критичарима. Чини ми се да књижевни критичари, а мало је оних правих и стручних, не прате књижевну продукцију. Они раде по „позиву“, што си дуже у реду чекања, мање су шансе да ће те неко примијетити.

7. Мислите ли да данашњи писци могу сачувати српску културу?

Тешко питање. Они који би то могли нису у прилици. А они што су у прилици, стално мијењају кошуљицу, зависно од интересног диктата политике. Има таквих подоста, добро су се држави увукли у њедра и сисају јој „мајчино“ млијeko. Они не мисле на културу, нацију ... већ искључиво на себе. Мислим да нисмо свјесни своје (не)културе. Неки, условно речено, велики српски писци, добро наплаћују свој лажни патриотизам, они ће се и црном ђавлу дати за трун злата. Кулуре нема без изузетно добре сарадње институција и умјетника, у овом случају писаца. Не пише нам се добро.

(Интервју је ауторизован)

О ВОЈИНУ ТРИВУНОВИЋУ

Рођен је 10. 10. 1956. године у Рудићима код Гламоча где је похађао основну и средњу школу. Врло рано почео је да објављује у новинама и часописима. Још као студент у Новом Саду

(1977) биран је у Круг најталентованијих младих песника. Поред књижевног, бавио се и новинарским радом. Био је члан Књижевног клуба при *Трибини младих* у Новом Саду и стални сарадник *Гласа омладине*. По доласку у Бањалуку почео је да објављује у *Гласу*. Писао је у *Ослобођењу*, *Независним новинама* и уређивао сатирични додатак “Патка” Био је директор и главни уредник *Крајишких новина* Уређивао је и часописе *Империјал мач* и *Коло*. Радио је и у *Независној телевизији*.

Прву књигу објавио је 1984. године. До сада су му изашле књиге: *Понављати градиво*, (песме), *Рам за главу*, (афористички роман), *Од ентитета до блентитета*, (сатира), *Глуво коло*, (песме), *Кроз иглене уши*, (афоризми), *Тропрсташ*, (роман), *На последњој линији обмане*, (песме), *Нема се куда, небо високо а земља тврда*, (песме), *Огледало и слијенац*, (роман у стиху), *Пролетери свих земаља, разиђите се* /Прилози за критику политичке економије друштва у транзицији/, (песме-економија), *Пјесме* (на Есперанто језику), *Ђоркан*, (песме), *Град је спустио капке* (изабране песме).

Приредио је: *Изабране пјесме Крајине и Украјине, Изабране песме Исаија Митровића и Изабране бајке народа Западног Балкана*. Оснивач је и организатор књижевне манифестације *Дани Вука Караџића* у Бањалуци. У оквиру ове манифестације, организовао је “Округли сто о језику, ћирилици и латиници” на којем су учествовали најеминентнији стручњаци из ове области. Пре неколико година у Народној и универзитетској библиотеци у Бањалуци поставио је изложбу *Преписка између Вука Караџића и његове супруге Ане Краус* За свој књижевни рад добио је награду *Умовање здравог разума*.

Радови су му превођени на енглески, њемачки и украјински језик и уврштени у неколико антологија. Члан је Удружења књижевника РС. Бави се и издаваштвом. По струци је дипломирани економиста.

Живи и ради у Бањалуци.

ЗАБОРАВЉЕНИ ПЕСНИЦИ

Велес Перић

Велес Перић (право име Петар Перић) је српски песник чија је звезда кратко засјала након Другог светског рата и брзо била угашена.

Рођен је 1924. године у Београду. Због припадности СКОЈ-у избачен из Треће београдске гимназије 1943. године и матурирао је тек 1945. године по ослобођењу. Студирао је права на Београдском универзитету и био један од најпопуларнијих песника 1946. и 1947. године све до хапшења 1949. године и отпремања на Голи оток.

Поезијом се више није бавио јавно, и за живота није објавио ниједну збирку песама. То је после његове смрти, 1995. године, учинио његов голооточки пријатељ и писац Галиб Сулејмановић, објавивши у приватном издању (Независна издања Слободана Машића) песме које је успео да сакупи под насловом *Кроз зелени талас*. Неке од његових песма су данас заступљене у антологијама и изборима, а најпознатија *Кочијашу*, сачувана у више верзија, пева се као стара градска песма.

Умро је 1991. године у Београду.

НЕ, НИЈЕ ТО НИ РАНА ДУШЕ...

Признајем, тешко је добар песник бити,
и у своје срце заривати канџе.

— Ал', много је теже због девојке пити,
и љуштити срце
попут поморанџе.

Не, није то ни рана душе,
то је са леве стране срушен
цео грудни кош!

— И више још!

У ребрима поломљеним к'о катарке
дува
бура.

— Била је отровна попут шарке
и болна

— к'о фрактура..

МОЈ ПУТ

Хоће ли ико знати у свету
са каквих стаза, матица, река,
— с какве сам оштрице на жилету
извук'о себе
у човека.

Са пута који сам пропада,
где сам до срца био решетан,
с последњом чађи великог града,
где реч човечја
гуши к'о метан.

Хоће ли знати да су ти људи,
с којим' ме некад понео вал,

пред овом великом зором што руди,
склизнули
— негде — у криминал.

И да је светски прелом у мени,
кроз саму кичму моју пук'о.
— И да је само барјак цвени
мене у живот — напред — повук'о.

У сенци портала
ноћнога локала,
он — од десет лета — на пиколи свира.
Улица је плава од снежних кристала,
у којим' се неон-светло рефлектира.

КОЧИЈАЧУ

Месец — свинга
од месинга,
небом луга.
Кочијашу,
скрени кола поред пута.

Кочијашу,
хајд' на чашу,
дођи, друже, да те питам,
коме њене руке машу,
ове ноћи
док се скитам.

Ноћ је пала,
кола стала,
коњи врани
и врата су зашкрипала
на механи.

Никог нема.
Крчмар дрема
преко стола.
Газда, ми смо два боема,
и жељни смо алкохола.

Прич'о сам јој о пролећу,
можда грешно,
можда чудно.
Она дуну к'о у свећу.
Све угаси, све залудно.

Не сећам се ничег више,
памтим само бат корака,
који нам се поделише
на две стране
од сокака.

Она једном, а ја другом.
Растасмо се без свршетка,
пијан звиждук, место метка,
просвир'о сам само
тугом.

Пошао сам без заклона
низ улицу, коју пљујем.
И мислио, да л' зна она,
у шта све ја
не верујем.

Пошао сам куд ме носе
две ципеле, к'о два сплава.
— Пијан, ружан, густе косе,
празно срце,
пуна глава.

Кочијашу,
испиј чашу,
испијмо је за човека.
И потерај сад у касу,
на путу нас
зора чека

ДЕЧАК СА ПИКОЛОМ

У сенци портала
ноћнога локала,
он — од десет лета — на пиколи свира.
У кошуљи само, без капе, без шала,
ногом у сандали по снегу басира.

Главни и одговорни уредник
Анђелко Заблаћански

Колегијум
Зорица Савић
Ђуро Маричић
Енеа Хотић
Сања Живковић
Јелена Глишић

Технички уредник
Анђелко Заблаћански

Лектор и коректор
Јелена Глишић

Контакт
poetryaz@hotmail.com

Издавач
Анђелко Заблаћански
Глушци

Издаје месечно

<p>ISSN 2334-9417 (Online) Суштина поезике, електронски часопис (2013)</p>

Часопис покренуо
Анђелко Заблаћански

Први број је изашао
23. новембра 2013. године

Суштина поетике

КЊИЖЕВНИ ЧАСОПИС

www.knjizevnicasopis.com

ISSN 2334-9417 (Online)
Суштина поетике|часопис
(2013)

Први број је изашао
23. новембра 2013. године

Глушци